

NIEUWSBRIEF PADDESTOELENWERKGROEP DRENTHE

NUMMER 16

JULI 2015

Redactie: Eef Arnolds
Holthe 21
9411 TN Beilen
eefarnolds@hetnet.nl

INHOUD

13 maart 2015: Feest!	2
Activiteiten van de Paddenstoelenwerkgroep Drenthe in 2015	5
Verslag van de presentatie van de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe – Aad Termorshuizen	7
Foto's van de presentatie van de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe	8
Bespreking Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe – Peter-Jan Keizer	10
Foto's van de presentatie van de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe	13
De excursies van de PWD en MWG in 2014 – Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roel Douwes, Roeland Enzlin, Cees Koelewijn, Kor Raangs, Inge Somhorst & Bernhard de Vries	15
33 Jaar een proefvlak in een heide-dennenbos – Bernhard de Vries	30
Wat doet de paddenstoelenwerkgroep?	36
De nieuwsbrief	36

13 MAART 2015: FEEST!

Deze nieuwsbrief van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe staat vooral in het teken van het verschijnen in het voorjaar van onze langverwachte 'Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe'. Het 'gewichtige' boekwerk van ruim 7 kilo werd door de werkgroep in eigen beheer gepubliceerd: drie kloeke delen met in totaal ruim 1700 pagina's en meer dan 1600 foto's. De omslagen van de boeken zijn op de voorzijde van deze nieuwsbrief afgebeeld.

Het afronden van deze monsterklus werd op 13 maart gevierd met een presentatie van de Atlas in restaurant De Klipper in Zwiggelte. Het werd een feestelijke bijeenkomst met een afwisselend programma en een onverwacht grote opkomst van ruim 200 personen. In het deze nieuwsbrief staat een selectie van foto's als aandenken aan deze gedenkwaardige dag. Een uitgebreidere selectie van foto's zal worden geplaatst op onze website (drenthe.paddestoelenkartering.nl). Ze kunnen daar desgewenst door belangstellenden worden gedownload. Met dank aan de fotografen: Anneleen Arnolds, Gert Diepeveen, Jaap Veneboer en Geert de Vries.

Verder laten we over de Atlas in deze nieuwsbrief vooral buitenstaanders aan het woord. Uit het onlangs verschenen zomernummer van Coolia (58/3), het tijdschrift van de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV), hebben we twee bijdragen overgenomen: een impressie van de boekpresentatie door Aad Termorshuizen, voorzitter van de NMV, en een boekrecensie door Peter-Jan Keizer. We willen daarmee leden en belangstellenden van de PWD informeren die geen lid zijn van de NMV en Coolia dus niet onder ogen krijgen.

De verkoop van de atlas loopt overigens zo voorspoedig dat naar verwachting de hele oplage nog dit jaar verkocht zal zijn. Of er nog ooit een herdruk mogelijk zal zijn, is zeer de vraag. Dus als je nog in bezit wilt komen van een paddenstoelenatlas, moet je er snel bij zijn. In onderstaand kader wordt aangegeven hoe het boek kan worden aangeschaft.

Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe Eef Arnolds, Rob Chrispijn & Roeland Enzlin (red.)

Specificaties: Drie gebonden boekdelen 21x29,7 cm (A4 formaat). Totaal gewicht circa 7 kg.

Deel 1. Inleiding. 272 pagina's met 193 foto's, 41 tekeningen, 81 kaarten, 40 grafieken en 38 tabellen. *ISBN/EAN: 978-90-813029-5-1.*

Deel 2. Graslanden, moerassen, heiden en cultuurland. 744 pagina's met 723 foto's, 96 tekeningen, 649 kaarten, 115 grafieken en 10 tabellen.

ISBN/EAN: 978-90-813029-3-7.

Deel 3. Loof- en naaldbossen. 720 pagina's met 703 foto's, 79 tekeningen, 692 kaarten, 75 grafieken en 9 tabellen. *ISBN/EAN: 978-90-813029-5-1.*

Bestellen en bezorgen per post

Binnen Nederland: door het overmaken van € 105,00 per set (€ 90,00 per set plus € 15,00 voor verzending en verpakking) op bankrekening NL65INGB0006745491 van Stichting Paddestoelen Werkgroep Drenthe te Beilen **met vermelding van het bezorgadres!** De boeken worden dan zo spoedig mogelijk toegezonden.

Verkoop via de boekhandel

Het boekwerk is daarnaast in te zien en te koop bij enkele boekhandels in Nederland voor de prijs van € 90:

Amsterdam: Architectura & Natura, Leliegracht 22, info@architectura.nl.

Assen: Boekhandel Iwema, Gedempte Singel 11, info@iwema.nl.

Beilen: Boekhandel Het Logboek, Brinkstraat 29, info@hetlogboek.org.

Borger: Hunebedcentrum, Bronnegerstraat 12, info@hunebedcentrum.nl.

Emmen: Boekhandel Vermeer, Noorderstraat 40, vermeer@plantage.nl

Roden: Boekhandel Daan Nijman, Heerestraat 87, info@daannijman.nl

Eef Arnolds en Joop Verburg overhandigen het eerste exemplaar van de Drentse paddenstoelenatlas aan Rein Munniksma, gedeputeerde van de provincie Drenthe. *Foto Geert de Vries.*

Wijzigingen in het bestuur

Mede als gevolg van de afronding van het atlasproject hebben er veranderingen in de samenstelling van het bestuur plaatsgehad. Roeland Enzlin heeft zijn werk als bestandsbeheerder en gegevensmakelaar erop zitten en zich uit het bestuur teruggetrokken. Hij zal zich nu meer gaan richten op de kartering van Groningen en de kerngroep van de landelijke Werkgroep Paddenstoelenkartering Nederland. Ook Cees Koelewijn heeft zijn bestuursfunctie neergelegd. Bernhard de Vries wil het graag wat kalmer aan doen en heeft zijn functies van secretaris en redactielid beëindigd. Wel blijft hij aan als algemeen bestuurslid van de PWD. Ik wil bovengenoemde personen hier graag bedanken voor hun langdurige inzet voor de werkgroep. De functie van secretaris wordt voorlopig door mij gecombineerd met het voorzitterschap. In de praktijk liepen veel externe contacten toch al via de voorzitter. Het beheer van de penningen draag ik met vertrouwen over aan ons nieuwe bestuurslid Cecile van Mierlo, die de hele administratieve rompslomp rond de Atlas bekwaam heeft afgehandeld. Voor Rob Chrispijn blijft als algemeen bestuurslid alles bij het oude. De nieuwe bestuurssamenstelling staat ook achterop deze nieuwsbrief.

Overige activiteiten van de werkgroep

Hoewel de Atlas het afgelopen jaar veel aandacht opeiste, heeft de werkgroep uiteraard ook andere activiteiten ontplooid. In het najaar van 2014 werden de gebruikelijke maandagse excursies georganiseerd, afwisselend met excursies van de Mycologische Werkgroep Groningen (MWG). Het valt op dat door beide werkgroepen veel aandacht is besteed aan het bezoeken van natuurontwikkelingsgebieden en jonge bossen, vaak met verrassende resultaten. Voor de komende herfst is weer een interessant en afwisselend programma opgesteld. In deze nieuwsbrief is alleen het programma van de PWD opgenomen omdat is gebleken dat de deelnemers aan excursies van de PWD en MWG steeds minder overlap vertonen. Het programma van de MWG is te vinden op de website van die werkgroep (groningen.paddestoelenkartering.nl), alsmede in het programma van de Nederlandse Mycologische Vereniging.

Leden van de PWD hebben, ook buiten de reguliere werkgroepexcursies, speciale aandacht besteed aan de mycoflora van twee terreinen: de Grote Startbaan bij Havelte en

waterwingebied Ruinerwold bij Weerwille. Deze inventarisaties vonden plaats op verzoek van de beheerders, respectievelijk de Vereniging Natuurmonumenten en Waterleiding Maatschappij Drenthe. De verslagen van deze projecten staan binnenkort op de website van de PWD (drenthe.paddestoelenkartering.nl). Daarnaast is het afgelopen jaar aanvullend veldwerk verricht in het kader van de paddenstoeleninventarisatie van oude sparrenopstanden in Drenthe. Een eindrapport over onze bevindingen zal in de nazomer worden aangeboden aan Staatsbosbeheer en zal eveneens op onze website worden geplaatst.

Volhouder

In deze nieuwsbrief brengt Bernhard de Vries verder verslag uit van paddenstoelentellingen gedurende een periode van 33 jaar in een stukje dennenbos in Nationaal Park Het Dwingelder Veld. Een bijzonder staaltje van mycologenuithoudingsvermogen!

Eef Arnolds, voorzitter PWD

Twee recent uitgebrachte rapporten van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe

ACTIVITEITEN VAN DE PADDESTOELEN WERKGROEP DRENTHE (PWD) IN 2015

EXCURSIES

Voor alle excursies verzamelen we **om 10 uur** op het aangegeven punt. De excursies duren meestal tot in de middag. Voor informatie kun je bellen met de excursieleider. Een uur vóór en tijdens de excursie zijn de excursieleiders ook mobiel bereikbaar. Bij ongunstige omstandigheden, zoals langdurige droogte, kan een excursie worden afgelast. Dat wordt op de website van de werkgroep (drenthe.paddestoelenkartering.nl) bekend gemaakt, dus houdt die website gedurende het seizoen in de gaten!

Tijdens de excursies worden terreinen op paddenstoelen geïnventariseerd. Er zal ook aandacht zijn voor instructie van beginners. Goed schoeisel en wat proviand worden aanbevolen. Uit een oogpunt van milieuzorg en kostenbesparing wordt gecombineerd reizen naar de excursies aangeraden.

Na afloop van de excursies worden geen soortenlijsten aan de deelnemers toegezonden of op de website gepubliceerd. Dit in verband met de volle agenda van de excursieleiders tijdens het paddenstoelenseizoen en het vaak veel later binnenkomen van nadeterminaties. Fotografen wordt geadviseerd zich te beperken tot in het veld met zekerheid herkende soorten en/of goede afspraken te maken met de mensen die gefotografeerd materiaal thuis determineren. Er blijkt bij foto's in praktijk nogal eens wat mis te gaan bij de naamgeving. In de nieuwsbrief van 2016 zullen beknopte verslagen van de hier aangekondigde excursies worden opgenomen met selecties van bijzondere vondsten.

In voorgaande jaren werd in deze nieuwsbrief ook het excursieprogramma van de Mycologische Werkgroep Groningen (WMG) opgenomen. Het is gebleken dat er weinig overlap bestaat in deelnemers aan de activiteiten van beide werkgroepen. Daarom wordt voor belangstellenden nu volstaan met een verwijzing naar het excursieprogramma op de website van de WMG: [groningen.paddestoelenkartering.nl](http:// groningen.paddestoelenkartering.nl).

Telefoonnummers en mailadressen van excursieleiders

Eef Arnolds	0593-523645 06-15267415	eefarnolds@hetnet.nl
Rob Chrispijn	0521-381934 06-43506780	rob.chrispijn@hetnet.nl
Bernhard de Vries	0528-265234 06-55812374	elbern@planet.nl

Maandag 31 aug. Bargerveen bij Zwartemeer. Van dit befaamde hoogveenreservaat in Zuidoost-Drenthe is de mycoflora nog slecht bekend, zoals blijkt uit de verspreidingspatronen van veenpaddenstoelen in de Drentse paddenstoelenatlas. De meeste gegevens zijn afkomstig van bosgebieden in de randzone. Vandaag proberen we de levende en rustende hoogveengebieden in het centrum van het reservaat te onderzoeken, alsmede schrale bovenveengraslanden. Een grote soortenrijkdom valt niet te verwachten, maar wel een aantal specialisten van veenmos en andere veenvegetaties. Laarzen zijn beslist noodzakelijk. Verzamelen in Zwartemeer aan het zuidende van de Kamerlingswijk (coörd. 267,0-525,0). Leiding: Eef Arnolds.

Maandag 14 sept. Tellingenbosch bij Echten. Dit bosgebied vormt het oudste deel van de uitgestrekte Boswachterij Ruinen. Mede op verzoek van de beheerder, Staatsbosbeheer, worden de paddenstoelen in dit afwisselende bosgebied in kaart gebracht. Verzamelen op de parkeerplaats van het kerkje te Echten (coörd. 223,3-525,1). Leiding: Bernhard de Vries.

Maandag 28 sept. Omgeving van het Blauwe Meer bij Hoogersmilde. Dit gebied van de Vereniging Natuurmonumenten is altijd goed voor een rijke oogst en bijzondere vondsten dankzij het sterke reliëf, de aanwezigheid van keileem en bossen op zeer voedselarme grond. Verzamelen op de parkeerplaats aan de Vorrelvenen (coörd. 224,3-544,3). Leiding: Rob Chrispijn.

Maandag 5 okt. De Strubben en Kniphorstbosch bij Anloo. Dit oude heide- en bosgebied behoort volgens onze Atlas tot de mycologische kroonjuwelen in Drenthe, maar recent is er weinig naar paddenstoelen gekeken. Het terrein heeft de laatste jaren grondige landschappelijke veranderingen ondergaan bij een herinrichting door Staatsbosbeheer. Vandaag gaan we bekijken hoe de paddenstoelenflora daarop heeft gereageerd. Verzamelen op de parkeerplaats langs de Borgweg (coörd. 241,8-564,6). Leiding Eef Arnolds.

Maandag 19 okt. Balinge- en Mantingerzand bij Mantinge. Dit heide- en stuifzandgebied is befaamd om zijn prachtige jeneverbesstruwelen met een rijke, in het verleden goed bestudeerde mycoflora. We willen de ontwikkeling daarvan graag blijven volgen. Bij voldoende tijd zal er ook aandacht zijn voor paddenstoelen in de nieuwe natuur in het aangrenzende Mantingerveld. Verzamelen op de parkeerplaats aan de Mantingerdijk (coörd. 238,6-535,0). Leiding Bernhard de Vries.

Maandag 2 nov. Reestdal, Takkenhoogte en omstreken. De Takkenhoogte is een verrassend natuurontwikkelingsgebied van Het Drentse Landschap met zeer schrale heidevegetaties, met onder meer groeiplaatsen van het Wit heidetrechttertje en de uiterst zeldzame Zandaardtong. We gaan de mycoflora dit gebied nader verkennen, mogelijk ook van oudere bos- en heideterreinen in de omgeving. Verzamelen aan de Nieuwe Dijk ten zuidoosten van Pieperij (coörd. 222,0-516,7). Leiding Rob Chrispijn.

Maandag 16 nov. Havelte, graslandjes op de Havelterberg. De omgeving van Havelte is befaamd om enkele fraaie heischrale graslanden met een rijke paddenstoelenflora met veel wasplaten en satijnzwammen, zoals de Grote Startbaan. Op de Havelterberg liggen echter nog enkele veelbelovend, nauwelijks onderzochte heischrale graslanden, waarvan de beheerder, Staatsbosbeheer, graag mycologische gegevens wil ontvangen. Verzamelen op de parkeerplaats bij de hunebedden aan de Helomaweg (coörd. 210,9-534,2). Leiding Eef Arnolds.

WERKGROEPAVONDEN EN ZWAMDAG

In de afgelopen jaren werden er in de herfst door de PWD enkele avonden belegd in Holthe om gezamenlijk paddenstoelen te bekijken. De opkomst varieerde sterk, mede door een wisselend aanbod aan materiaal. Daarom gaan we dit jaar experimenteren met werkgroepavonden op afroep. Deze studiebijeenkomsten, die net als vorige jaren doorgaans op dinsdag zullen plaatsvinden, zullen kort van tevoren op de website worden aangekondigd indien daartoe aanleiding is. Houd dus de berichten in de gaten!

Over de Zwamdag in 2016 volgt later bericht.

Het Mantingerzand, ons excursiegebied op 19 oktober. Foto Eef Arnolds.

VERSLAG VAN DE PRESENTATIE VAN DE ECOLOGISCHE ATLAS VAN PADDENSTOELEN IN DRENTHE

Aad Termorshuizen (voorzitter Nederlandse Mycologische Vereniging)

De presentatie van de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe op vrijdag 13 maart j.l. was een mycologische gebeurtenis van formaat. Bij aankomst in Zwiggelte waande ik me bij de start van een schaatstoertocht: met in reflectiehesjes geklede verkeersregelaars, parkeren op een grasland en inschrijven in het lokale restaurant. Maar nee, Zwiggelte is niet de plek voor schaatstochten, als er al überhaupt geschaatst had kunnen worden. We waren er dus voor de langverwachte Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe. Langverwacht, want de (mondelinge) aankondiging dat het nu echt opschoot was al enkele malen gedaan.

De Paddenstoelenwerkgroep Drenthe had voor een mooi minisymposium gezorgd in een bomvolle zaal (ruim 200 personen) van restaurant de Klipper in Zwiggelte. Eef Arnolds beet de spits af met een presentatie over zijn passie voor paddenstoelen en aandacht voor enkele actuele zaken (paddenstoelenliefdesverdriet: over het kappen van sparrenbossen, de verruiging van wegbermen en het verdwijnen van schelpenfietspaden). Hierna overhandigde Eef het eerste exemplaar aan Rein Munniksma (gedeputeerde van de provincie Drenthe), die daarna het belang van dit werk, en de vrijwilligers die het uitvoeren, onderstreepte. Rob Chrispijn besteedde vervolgens in zijn eigen kenmerkende woorden aandacht aan de omvang en de “krankzinnigheid” van het project.

Herman Sieben (Staatsbosbeheer) belichtte de diverse gezichtspunten van waaruit sparrenbossen kunnen worden beoordeeld. Hij zei goede hoop te hebben dat enkele mycologisch waardevolle sparrenbossen als naaldbosreservaat behouden kunnen blijven. Geert de Vries bezong op lyrische wijze de schoonheid van paddenstoelen. Hierbij besteedde hij op speelse wijze aandacht aan de ecologie van paddenstoelen en aan de activiteiten van de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe. Ikzelf gaf een korte schets van het paddenstoelenvolkje waaruit de NMV bestaat met zijn veelheid aan activiteiten, en de betekenis van de Atlas voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de NMV. Eric van der Bilt (directeur Het Drentse Landschap) benadrukte het belang van vrijwilligerswerk in de natuur. Hij acht de Atlas van groot belang voor de beheerders van terreinen. Het Drentse Landschap doet graag wat extra's in specifiek beheer voor bijzondere paddenstoelen.

Tussendoor was er ruimte voor een kunstzinnig-mycologisch intermezzo door Evert en Henk Ruter, met variaties op het kinderliedje: 'Op een grote paddenstoel, rood met witte stippen...'. De kundige voorzitter van de middag Joop Verburg vertolkte een antieke paddenstoelenhymne en Rob Chrispijn gaf een moderne rap van paddenstoelennamen.

Zo eenvoudig als het leek dat het restaurant vol lag met exemplaren van de Ecologische Atlas, zo spannend moet het voor de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe geweest zijn om het boek op tijd af te krijgen: het boek was pas één dag voor de presentatie van de boekbinder afgeleverd; en dan heb ik het nog niet over het gesleep van de per stuk 7 kg zware boeken naar het restaurant.

Al met al was het een hele gezellige middag, maar wat wil je ook, als je zo'n mooie Atlas te presenteren hebt? En naar mijn idee is het allerbelangrijkste resultaat van deze middag de aandacht voor het beheer en de bescherming van paddenstoelen onder de aandacht brengen van instanties en mensen die buiten de *inner circle* van NMV'ers staan. Er waren namelijk niet alleen 60 NMV-leden, maar ook waren veel natuurbeheerders, vertegenwoordigers van natuurorganisaties en bestuurders aanwezig.

Alle organisatoren en medewerkers aan de Atlas, hartelijk bedankt en felicitaties met deze prachtige atlas!

Overgenomen uit Coolia 58(3): 156-157, met toestemming van de auteur.

Medewerkers aan de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe en hun partners (van boven naar beneden en van links naar rechts).

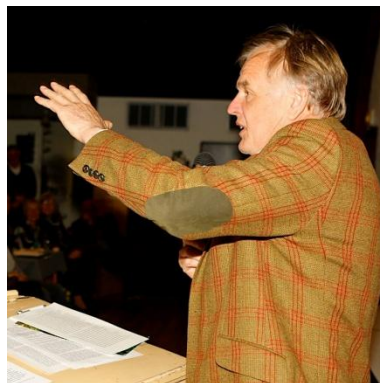
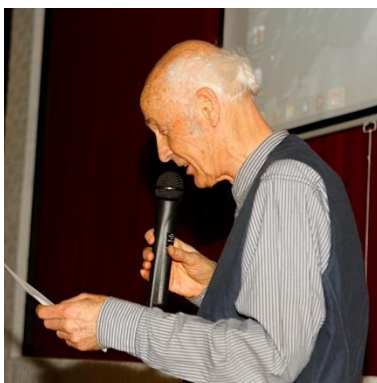
De auteurs, getooid met vliegenzwamhoeden, van links naar rechts: Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Bernhard de Vries, Inge Somhorst, Kor Raangs, Cees Koelewijn en Eef Arnolds.

Eef Arnolds geeft een aandenken aan René Manger (vormgever) en Marien van Westen (auteur van computerprogramma ZWAM).

Rob Chrispijn zet Anneke Palthe in het zonnetje wegens haar grote inbreng in de paddenstoelenkartering.

Joop Verburg overhandigt bloemen aan Annet Kossen (links) en Cecile van Mierlo (rechts).

Foto's 1, 3-6: Geert de Vries, 2: Jaap Veneboer

De sprekers bij de presentatie in Zwiggelte (van boven naar beneden en van links naar rechts).

Eef Arnolds, voorzitter PWD, redacteur Atlas: *'Paddenstoelenpassie'*.

Rob Chrispijn, bestuurslid PWD, redacteur Atlas: *'Superlatieven'*.

Herman Sieben, Staatsbosbeheer: *'Paddenstoelen in Drenthe zijn exoten'*.

Rein Munniksma, Gedeputeerde Provincie Drenthe: Dankwoord voor eerste exemplaar van de atlas.

Joop Verburg, lid PWD: Dagvoorzitter.

Geert de Vries, lid PWD: *'Paddenstoelen, luchtig verbeeld'*.

Aad Termorshuizen, voorzitter Nederlandse Mycologische Vereniging: *'Het volkje van de paddenstoelenzoekers'*.

Eric van der Bilt, directeur Stichting Het Drentse Landschap: *'Licht in de duisternis'*.

Foto's 1, 7, 8: Geert de Vries, 2-6: Jaap Veneboer.

BESPREKING ECOLOGISCHE ATLAS VAN PADDENSTOELEN IN DRENTH

Peter-Jan Keizer

Arnolds, E., Chrispijn, R., Enzlin, R. 2015. *Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe*. Uitg. Stichting Paddestoelen Werkgroep Drenthe.

Op 13 maart 2015 is in Zwiggelte de officiële presentatie geweest van de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe. Dat een werk van zo'n omvang voor één provincie is gemaakt zou kunnen betekenen dat Drenthe een bijzonder gebied is. Laten we eens kijken wat de geleerden hierover te zeggen hebben.

Op internet (1) staat: "De geschiedenis van Drenthe is de geschiedenis van een klein land waar het leven eeuwenlang eenvoudig was en dat zelden meer liet zien dan simpele vormen van bestaan en een bescheiden geestelijk leven. 'Drenthe', aldus Heringa, eindredacteur van het standaardwerk *Geschiedenis van Drenthe* (1985), 'is geen land waarvan men grootheid kan ponen. Men spreke over Drenthe niet op verhoogde toon. (...) Het gewest heeft aan de wereld niets groots geboden, (...) maar ook geen kwaad bij anderen teweeg gebracht. Ook intern in Drenthe zelf is er van wereldschokkende gebeurtenissen geen sprake geweest.'

Welnu, vanaf 2015 heeft dit gewest aan de wereld wel degelijk iets groots geboden: de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe. En wat voor een werk! Gezamenlijk 7,3 kg in drie kloeke delen, passend bij de betekenis van het woord Drenthe dat zoiets betekent als "drie-eenheid", genoemd naar de oorspronkelijk drie delen die dit landsdeel vormden, Noordenveld, Zuidenveld en Westenveld (1). En 'veld' betekent in Drenthe natuurlijk heideveld.

De drie eindredacteuren zijn Eef Arnolds, Rob Chrispijn en Roeland Enzlin, tevens auteurs van het grootste deel van de teksten en van een belangrijk deel van de illustraties. Zij werden bijgestaan door Cees Koelewijn, Kor Raangs, Inge Somhorst en Bernhard de Vries. Samen met andere leden van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe hebben zij zo'n 10 jaar gewerkt aan een vlakdekkende inventarisatie van de gehele provincie, plus vier jaren aan uitwerking en op schrift stellen van de resultaten. Een dergelijk werk afgerond krijgen in vrije tijd, op vrijwillige basis... het is bewonderenswaardig en onvoorstelbaar wat een inzet en discipline dat gevergd moet hebben. Daarbij hebben ze de bovengenoemde Drentse werkgroep opgericht waardoor tientallen mensen enthousiast zijn geworden en deskundigheid hebben verworven in het herkennen van paddenstoelen. Zonder hun behulpzame bijdrage bij het uitkammen van kilometerhokken zou het onderzochte areaal van 2844 km² nooit zo volledig en met zoveel waarnemingen kunnen zijn onderzocht.

Er is zoveel te lezen en te leren in deze Atlas, dat een bespreking als deze niet meer dan enkele elementen kan belichten. Want er is niet alleen een enorme hoeveelheid informatie vergaard en gepresenteerd, er is ook een enorme hoeveelheid verwerking, vergelijking, interpretatie en gevolgtrekkingen mee gemoeid.

Het voornaamste onderdeel van de Atlas vormt uiteraard het resultaat van de jarenlange karteringen, de kaarten met verspreidingsgegevens van die soorten die talrijk genoeg zijn om een verspreidingsbeeld te presenteren. Deze informatie wordt gepresenteerd in de delen twee en drie, geordend in hoofdstukken per biotoop, waarbij (gelukkig) de gangbare vegetatiekundige indeling wordt gevolgd, daar waar zinvol. Het begint bij droge, schrale graslanden en alle andere graslandtypen, ook paddenstoelen van de bebouwde omgeving en van intensief gebruikt agrarisch gebied. Bijzonder en terecht is het dat een heel hoofdstuk is gewijd aan paddenstoelen langs schelpenpaden. Hier zijn door de kalkinvloed soms paddenstoelen te vinden die Zuid-Limburgse associaties oproepen zoals de Violetstelige poederparasol (*Cystolepiota bucknallii*). Typisch een voorbeeld van kleinschalige, in biologisch opzicht verrijkende menselijke invloed, die nu onder druk staat wegens rationalisatie en (vermeende) kostenefficiëntie. Natuurlijk komen ook alle bostypen aan bod in deel drie, dat opgedragen is aan het majestueuze, geheimzinnige sparrenbos. In

de inleiding wordt uitgebreid ingegaan op het bosbeheer en de steeds wisselende modes daarin, gezien vanuit mycologisch perspectief. Vooral in het licht van de voor Nederland bijzondere waarden van oude (-r wordende) naaldbossen is dit een zeer relevante uiteenzetting, als we lezen dat in Drenthe niet minder dan 324 soorten gebonden zijn aan of een voorkeur hebben voor naaldbomen en -bossen. Hierbij is het van belang dat het bij deze paddenstoelen niet om ingevoerde exoten gaat maar om zich spontaan gevestigde inheemse soorten, die profiteren van een door de mens geschapen milieu, op vergelijkbare manier als Boerenzwaluwen dat doen door aan en in stallen en schuren te nestelen. Desalniettemin worden mycologisch waardevolle naaldbosterreinen door natuurbeschermingsorganisaties nog geregeld “omgevormd”, zonder (of met!) kennis van de paddenstoelen ter plekke.

Per soort wordt een korte beschrijving gepresenteerd, met welke aanverwante soorten deze te verwarren is en hoe ervan te onderscheiden, de ecologische voorkeur in Drenthe en in Nederland (die niet altijd hetzelfde is) en soms ook in het buitenland. Indien nodig volgen nog andere soms gewoon leuke bijzonderheden. Van dat laatste een voorbeeld. De Kaneelboleet (*Gyroporus castaneus*) was eertijds, voor de eeuwwisseling, een regelrechte bijzonderheid, ook in Drenthe. Het Drentse onderzoek wijst uit dat deze goed herkenbare soort veel algemener is geworden, in een mate die niet meteen te verklaren valt door de sterk toegenomen onderzoeksintensiteit of afgenomen stikstofbelasting in het milieu. Nu draagt de Kaneelboleet in de Drentse paddenstoelenwerkgroep de bijnaam ‘Troostboleet’, omdat je deze zomaar opeens kunt tegenkomen, speciaal op die dagen dat de mycologische inventarisatie niet zo erg meezat. Ik zal deze bijnaam nooit meer kunnen vergeten. En ben bovendien van plan om in mijn eigen regio eens wat beter op te letten of die vooruitgang in de provincie Utrecht ook optreedt. Een andere merkwaardige verandering is de gerapporteerde achteruitgang van de Heidefranjoed (*Psathyrella trivialis*), een soort die bijna tot het standaardmenu hoorde van de paddenstoelen van houtbrokjes in oude eikenbermen en ook wel in bossen. En, warempel, ik heb ‘m ook al enige tijd niet meer gezien.

Een andere bijzonderheid aan deze Atlas is het feit dat er volop aandacht is gegeven aan korstzwammen, de specialiteit van Bernhard de Vries. Zijn over tientallen jaren opgebouwde ervaring in deze lastige groep vindt zijn weerslag in de Atlas door vermelding, vaak met foto, van vele soorten en in voorkomende gevallen van doeltreffende microtekeningen.

Die bijna tussen neus en lippen door gepresenteerde informatie over de herkenning van kritische soorten is één van die aspecten die dit werk een enorme meerwaarde verlenen als naslagwerk. Een tweede aspect van meerwaarde zijn de afbeeldingen bij veel van de besproken soorten. Hier zijn veel foto's (waarvan de mooiste vaak gemaakt zijn door de Drentse ‘hoffotografen’ Geert de Vries en Jaap Veneboer) bij maar ook aquarellen, van de hand van Eef. Kleine Ascomyceten vind je zowiezo weinig afgebeeld maar ook diverse Plaatjeszwammen die zeldzaam of weinig gekend zijn. Een paar willekeurige voorbeelden: de Bedrieglijke gordijnzwam (*Cortinarius simulatus*), Schelpharpoenzwam (*Hohenbuehelia cyphelliformis*), Harige grauwkop (*Lyophyllum tomentellum*) en Kleine franjoed (*Lacrymaria glareosa*). Laat ik eerlijk zijn, van deze laatste soort had ik nog nooit gehoord. En, een behoorlijk aantal van de foto's zijn niet alleen functioneel, maar regelrechte kunstwerkjes, neem bijvoorbeeld de foto van de Roestbruine kogelzwam (*Hypoxylon fragiforme*), door Joop Verburg.

Van groot belang is het eerste deel van deze trilogie, de inleiding. Hierin valt allerlei interessants te lezen over de geschiedenis van de mycologie in Drenthe en *en passant* ook in Nederland. De rol van het in 1998 ten grave gedragen Biologisch Station te Wijster, destijds centrum van ecologisch onderzoek aan paddenstoelen, wordt belicht. Uiteraard is er een uitgebreide beschrijving van de methode en alle problematiek die gepaard gaat met zo'n groot project. Daarom zijn ook de hoofdstukken 10, 11 en 12 uniek: ze geven een kijkje in de keuken van de mycologie als wetenschap, waar, zoals dat hoort, wordt gewerkt met vallen en opstaan. Er zijn diverse nieuwe soorten beschreven, vele daarvan zijn ‘goede’ soorten en breed geaccepteerd, maar soms ook door anderen niet erkend en beschouwd als

onbelangrijke variant. Evenzo is het vermelden en kritisch evalueren van onzekere en onjuiste opgaven erg nuttig; doorgaans ontbreekt zo'n paragraaf. Eigenlijk is dit deel niet alleen een inleiding, het is een naslagwerk over karteringsonderzoek en de uitwerking ervan.

Valt er dan niets af te dingen op dit werk? Eigenlijk niet, maar goed, een enkele overdenking. De populaties van paddenstoelen (en andere organismen) hebben de neiging een zekere dynamiek te laten zien, soorten worden algemener, gaan achteruit of blijven min of meer constant. We zijn er steeds op uit om zulke veranderingen te registreren en te verklaren uit milieuvariabelen die ook veranderen, bijvoorbeeld een gedurende decennia sterk toegenomen en recent weer iets afgenomen stikstofbelasting in het milieu, klimaatverandering, veranderd landbouwkundig gebruik in een gebied. Nu is het zo dat de inventarisatie van Drentse kilometerhokken er niet op gericht is geweest specifiek het effect in de tijd van milieuvariabelen op paddenstoelpopulaties te onderzoeken. Maar deze wordt er wel voor gebruikt. Dat vergt allerlei rekenwerk, bemoeilijkt door onvermijdbare valkuilen als ongelijk verdeelde (in ruimte en tijd) onderzoeksintensiteit, wisselende interesses van onderzoekers, minder interessante dus minder bezochte delen in het gebied, ongelijke verdeling van milieuvariabelen, et cetera. Dat maakt het benoemen van oorzaken van veranderingen in zeldzaamheid enigszins hachelijk. Vandaar dat de conclusies over het toe- of afnemen van bepaalde soorten in deze Ecologische Atlas en in het Paddenstoelen (NEM) Meetnet niet altijd overeenkomen. Veel van de waargenomen veranderingen worden gekoppeld aan stikstofdepositie, wat waarschijnlijk vaak ook zo is, maar misschien soms niet. Dit had mogelijk sterker aangetoond kunnen worden aan de hand van regionale gegevens over stikstofdepositie. Overigens denk ik dat het aantonen van een correlatie tussen achteruitgang en stikstofdepositie gemakkelijker is en ook waarschijnlijker de oorzaak is, dan het aannemelijk maken van vooruitgang door afname van de stikstofdepositie. Deze afname is namelijk nog relatief recent en ook gering, wat kaartjes met stikstofbelasting door het RIVM gepubliceerd laten zien. Ik denk dat bij de geregistreerde toenames van paddenstoelen de sterk toegenomen onderzoeksinspanning mogelijk nog sterker een rol speelt dan al bij de interpretaties wordt aangenomen.

Zoals gezegd, dit werk kent zijn gelijke niet. Een andere waardevolle regionale atlas over paddenstoelen is de 5-delige serie 'Die Großpilze Baden-Württembergs' (2). Deze heeft mogelijk gedeeltelijk als inspiratiebron gediend, maar verschilt toch aanzienlijk, al was het maar door de omvang van het gebied. Deze Duitse deelstaat is in oppervlakte vergelijkbaar met geheel Nederland en bevat erg veel bos, bijvoorbeeld het gehele Zwarte Woud. Dan kan het niet anders of grote gebieden zijn nooit bezocht. We kunnen dus rustig concluderen dat Drenthe op de kaart is gezet als het best onderzochte gebied van zo'n omvang en dat de weergave van de resultaten voorbeeldig is. We mogen ons gelukkig prijzen dat wel 12 instanties, waaronder Provincie Drenthe en natuurlijk onze eigen Nederlandse Mycologische Vereniging, het belang van deze prachtige uitgave hebben ingezien en door een financiële bijdrage het project mogelijk hebben gemaakt.

Het is dus duidelijk. Iedere liefhebber van paddenstoelenecologie en -verspreiding kan niet buiten de Ecologische Atlas van Paddenstoelen in Drenthe. Van harte aanbevolen!

(1) <http://www.encyclopediedrenthe.nl/Drenthe>

(2) Krieglsteiner, G.J. & Gminder, A. (ed.) 2000 – 2010. Die Großpilze Baden-Württembergs Band 1 – 5. Eugen Ulmer KG.

Overgenomen uit Coolia 58(3): 157-160, met toestemming van de auteur.

Het uitdelen van de boeken (van boven naar beneden en van links naar rechts).

De voorraad atlassen in De Klipper links en rechts.

In gezelschap van Somhorst en Willem Stouthamer ervaart Joop Verburg pas hoe gewichtig het werk is: 7 kilo per stuk.

Er zijn nog twintig wachtenden vóór u!

Onze eerste sjouwerman Bernhard de Vries in actie.

Cecile van Mierlo houdt de bestellijsten bij en overhandigt een set boeken aan Theo Nijssen.

Roel Douwes met de bestelling van Natuurmonumenten onderweg naar zijn auto.

Foto 1: Jaap Veneboer. – 2 ,4, 5: Geert de Vries – 6, 7: Anneleen Arnolds.

Feest (van boven naar beneden en van links naar rechts).

Muzikaal intermezzo door Joop Verburg (zang) en Evert Ruiter.

Mycologen-rap door Rob Chrispijn (zang) en Henk Ruiter.

Gasten aan de bar.

Hapjes en drankjes na de presentatie, hier geserveerd door gastvrouw Brigit.

Het feestmaal in De Klipper na afloop (links en rechts).

Foto 1, 2: Geert de Vries. – 3-6: Jaap Veneboer.

DE EXCURSIES VAN DE PWD EN MWG IN 2014

Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roel Douwes, Roeland Enzlin, Cees Koelewijn, Kor Raangs, Inge Somhorst en Bernhard de Vries

Net als in de vorige jaren zijn ook verslagen van excursies van de Mycologische Werkgroep Groningen (MWG) in deze nieuwsbrief opgenomen. De verslagen zijn opgesteld door de genoemde excursieleiders en soms aangevuld door andere deelnemers. De naamgeving volgt de nieuwe Standaardlijst (Arnolds & Van den Berg, 2013). Bij alle excursies wordt een lijstje gegeven met een selectie van soorten die opgenomen zijn in de Rode Lijst Paddenstoelen (Arnolds & Veerkamp, 2008). Daarnaast worden soms soorten vermeld die niet op de Rode Lijst staan maar die nationaal of regionaal zeldzaam zijn.

Categorieën van de Rode Lijst 2008		
GE = Gevoelig	KW= Kwetsbaar	BE = Bedreigd
EB = Ernstig bedreigd	VN= Verdwenen (niet gevonden sinds 1988)	
* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst		

24 augustus, Oeverlanden van het Zuidlaardermeer bij Wolfsbarg (Gr)

Roel Douwes

Met een groep van zo'n 12 deelnemers brachten we bij deze aftrap van het seizoen een bezoek aan enkele km-hokken langs het Zuidlaardermeer, in beheer bij de Stichting Het Groninger Landschap. We begonnen bij Wolfsbarg (km 244/572), een dekzandopduiking halverwege de oostoever van het meer. In het gebied ten zuiden van de Leine is op flinke schaal de bouwvoor verwijderd, waardoor op de hogere delen zich schrale, open vegetaties met heide gevestigd hebben, die naar de oevers van het meer langzaam overgaan in moerassige ruigten met ondiep open water. Het eerste stuk leverde weinig bijzonderheden op: typische soorten van dit soort terreinen als Groot oranje mosschijfje (*Octospora humosa*) en de Zandpadvezelkop (*Inocybe lacera* var. *helobia*) bij jonge wilgopslag. Tussen de pitruspollen groeide het Kruidveertje (*Pterula gracilis*) en diep in de pollen verstopt de Biezenmycena (*Mycena bulbosa*). En passant liet zich een Witvleugelstern zien, foeragerend boven de ondiepe, recent aangelegde plassen.

We besloten vervolgens ons geluk te beproeven in twee zuidelijker gelegen km-hokken (243/571 en 243/570), waar zich volgens de kaart en luchtfoto's in de rietlanden oudere wilgenstruwelen en elzenbosjes bevonden. Buiige regen noopte ons om parapluus op te steken en regenkleding aan te trekken. Via een dijkje op de grens van het natuur- en het landbouwgebied konden we het terrein in trekken. Door maaien was het noordoostelijk geëxponeerde talud van de kade verschaald en groeide er een vochtige hooilandvegetatie. Het leverde enkele verrassende vondsten op zoals de Hooilandwasplaat, het Broos vuurzwammetje en een door Roeland Enzlin ontdekt, schitterend diepblauw kleinood, het Grootsporig staalsteeltje, een nieuwe soort voor Groningen! De elzenbosjes en wilgstruwelen stelden ons ook niet teleur: fel geel oplichtend in het schemerig struweel groeiden talrijke exemplaren van de Spitse spleetvezelkop (*Inocybe flavella*). Andere leuke soorten waren de Valse zilversteelzompzwam, Kruiwilgvaalhoed, Grootsporige vaalhoed, Wilgenvezelkop (*Inocybe salicis*), Groenige elzenmelkzwam (*Lactarius obscuratus*) en Adonismycena.

Bijzondere vondsten (6 Rode-lijstsoorten):

<i>Alnicola badiolateritia</i>	*	Valse zilversteelzompzwam
<i>Entoloma cyanulum</i> var. <i>cyanulum</i>	BE	Grootsporig steelsteeltje
<i>Hebeloma gigaspermum</i>	GE	Grootsporige vaalhoed
<i>Hebeloma nigellum</i>	GE	Kruiwilgvaalhoed
<i>Hygrocybe helobia</i>	BE	Broos vuurzwammetje
<i>Hygrocybe glutinipes</i>	KW	Hooilandwasplaat
<i>Inocybe flavella</i>	*	Spitse spleetvezelkop
<i>Mycena adonis</i>	KW	Adonismycena
<i>Pterula gracilis</i>	*	Kruidveertje

1 september, Waterwingebied bij Weerwille en omgeving (Dr)

Eef Arnolds & Bernhard de Vries

Op verzoek van de Waterleiding Maatschappij Drenthe is vorig jaar door de PWD speciale aandacht besteed aan het waterwingebied Ruinerwold, gelegen aan weerszijden van de Koekangerweg tussen Weerwille en Oosteinde. Dit terrein van circa 18 ha ligt op de flank van het beekdal van de Woldaa, met overgangen van zandgrond naar venige gronden. Bij de eerste excursie genoten 14 deelnemers van het mooie nazomerweer, een ijsvogel die laag over het Sultansmeer flitste en vele Noordse winterjuffers in de natte graslanden. En natuurlijk van een keur aan paddenstoelen, in totaal 138 soorten.

Het Sultansmeer is nu een hengelplas, oorspronkelijk gevormd in een uitgestoven laagte. Plaatselijk staan zomen van elzenbos en wilgenstruweel langs de oevers. Hier werden diverse mycorrhizapartners van elzen en wilgen aangetroffen, waaronder de zeldzame Ranzige elzensatijnzwam. De opgestoven heuvels aan de zuidkant van het Sultansmeer leverden onder de heersende droge omstandigheden weinig op. De loofbosjes aan de oostkant van de Koekangerweg waren beter, met karakteristieke soorten voor vrij voedselrijke bodems, zoals de Kroontjesfranjehoed en het Vals elfenschermpje (*Mycena pearsoniana*). Voor meer informatie over dit terrein verwijzen we naar het rapport dat door de PWD is opgesteld. Het kan worden bekeken en gedownload op onze website (drenthe.paddestoelenkartering.nl).

De meeste interessante vondsten werden vandaag gedaan in de omgeving van het WMD-terrein. In de beschaduwde berm van de Koekangerweg troffen we diverse ongewone soorten aan die voedsel- en basenrijke grond indiceren, zoals de Gekraagde en Gewimperde aardster (*Geastrum triplex*, *G. fimbriatum*), Spieringtrechterzwam (*Clitocybe phaeophthalma*) en Sombere fluweelboleet (*Xerocomus porosporus*). Nog interessanter waren de bermen van een met steenslag verhard weggetje aan de westzijde van het Sultansmeer. De aanwezigheid van acht soorten vezelkoppen, waaronder de Kleinsporige knolvezelkop en de Stinkvezelkop (*Inocybe grammata*), wees op een voedsel- en kalkrijke omgeving. Dat geldt ook voor soorten als de Afgeplatte grondbekerzwam, Bleke parasolzwam en het Getand breeksteeltje. De vondst van de dag was hier de Geelcellige poederparasol, eigenlijk een specialiteit van hellingbossen in Zuid-Limburg en nieuw voor Drenthe.

Een ander leuk terreintje was het Ruinerven. De naam roept de suggestie op van een flinke plas te midden van de heide, maar het is in werkelijkheid een modderig poeltje, omgeven door zompig broekbos. Hier vonden we bij Zwarte els onder meer de Rossige elzenmelkzwam; bij Grauwe wilg de Greppelmelkzwam (*Lactarius lacunarum*) en de Spitse moerasvezelkop. Sommigen moesten voor deze kleinoden wel wat over hebben. Twee deelnemers zakten tot ver over de rand van hun laarzen in de bruine, stinkende modder die, onverwacht drabbig, de gaten tussen de boomvoeten vulde.

Bijzondere vondsten (8 Rode Lijstsoorten):

Geelcellige poederparasol	GE	Cystolepiota cystidiosa
Ranzige elzensatijnzwam	KW	Entoloma caccabus
Afgeplatte grondbekerzwam	KW	Geopora tenuis
Spitse moerasvezelkop	*	Inocybe acuta
Kleinsporige knolvezelkop	KW	Inocybe albomarginata
Rossige elzenmelkzwam	KW	Lactarius omphaliformis
Bleke parasolzwam	KW	Lepiota subalba
Getand breeksteeltje	KW	Pholiotina brunnea
Kroontjesfranjehoed	KW	Psathyrella olympiana

8 september, Westoever van het Zuidlaardermeer (Gr)

Inge Somhorst

Maar liefst 17 deelnemers verzamelden zich in Noordlaren voor een bezoek aan de westelijke oevers van het Zuidlaardermeer. 's Ochtends bezochten we een elzenbroekcomplex grenzend aan het recreatiepark op de grens met Drenthe. Door de relatieve droogte konden we behoorlijk doordringen in de natte delen. Het miegelde er van de paddenstoeltjes. Duizenden zompzwammen (*Alnicola* spp.) stonden in grote groepen op de vochtige bodem: Bleek, Donker, Gestreept en Fijnschubbig (*A. escharoides*, *A. scolecina*,

A. striatula, *A. subconsersa*); zoveel dat het onmogelijk was er geen te vertrappen. Maar ook veel andere elzenbegeleiders stonden er, zoals de Geelvlokkige gordijnzwam (*Cortinarius helvelloides*) en de nog nietiger Kleine en Kleinste elzengordijnzwam (*Cortinarius bibulus*, *C. lilacinopusilus*) of, een flinke slag groter, de her en der verspreide Elzenrussula (*Russula alnetorum*) en twee jonge exemplaren van de Lila melkzwam (*Lactarius lilacinus*). Het allerkleinste bleek de grootste verrassing: de Plooirokmycena (*Mycena rhenana*) deed zich massaal tegoed aan elzenproppen en versmaadde zelfs af en toe een elzenblaadje niet. Of dat nog niet genoeg was, werd ook de Kurkentrekermycena (*Hemimycena tortuosa*) gevonden op een stukje vochtig schors. Langs het dammetje dat door het terrein loopt stonden berken en daar werden de grootste en meest opvallende paddenstoelen gevonden, zoals een stralende groep Gele berkenrussula (*Russula claroflava*). 's Middags togen we iets noordelijker naar een wilgenstruweel, waaruit een fantastische fluwelen Goudgele hertenzwam (*Pluteus leoninus*) werd opgedoken die uitbundig kleurde te midden van de vele bruine paddenstoeltjes, dit keer vooral bestaand uit satijnzwammen en vaalhoeden, zoals Ranzige elzensatijnzwam (*Entoloma caccabus*), Kruipwilgvaalhoed (*Hebeloma nigellum*) en Spoelsporige vaalhoed (*Hebeloma fusisporum*). Op een aaneengekit hoopje reeënkeutels groeide het Oker mestdwergschijfje (*Coprotus ochraceus*) - zo klein dat je het pas onder de loop ontdekt -, het Gewoon spikkelschijfje (*Ascobolus stercorarius*) en de Kleine korrelinktzwam (*Coprinopsis stercorea*). Met een steeds verder uitdunnend groepje bezochten we nog een elzenbosje met wilgen langs de rand waar we o.a. de Dwergvezelkop (*Inocybe squarrosa*) vonden. In het natte hooiland met veel Moeraskartelblad dat ons scheidde van de auto's groeide een klein rood wasplaatje dat we gedetermineerd hebben als de Vroege wasplaat (*Hygrocybe subpappilata*), een in ons land uiterst zeldzame soort. Ook groeiden er het Witgeringd mosklokje en de Kleine satijnzwam (*Entoloma minutum*). Er werden op deze aangename dag in totaal 93 soorten genoteerd.

Bijzondere vondsten (14 Rode Lijstsoorten), o.a.:

Valse zilversteelzompzwam	*	Alnicola badiolateritia
Kleine elzengordijnzwam	KW	Cortinarius bibulus
Ranzige elzensatijnzwam	KW	Entoloma caccabus
Witgeringd mosklokje	BE	Galerina jaapii
Kurkentrekermycena	*	Hemimycena tortuosa
Vroege wasplaat	GE	Hygrocybe subpappilata
Dwergvezelkop	BE	Inocybe squarrosa
Lila melkzwam	BE	Lactarius lilacinus
Plooirokmycena	*	Mycena rhenana
Goudgele hertenzwam	KW	Pluteus leoninus
Elzenrussula	KW	Russula alnetorum

15 september, De Holmers en Boswachterij Hooghalen bij Elp (Dr)

Eef Arnolds

Het was alweer weken kurkdroog, zoals de afgelopen jaren zo vaak in september. Ook vandaag was het weer eigenlijk veel te mooi voor het goede. Toch kwamen 14 deelnemers opdraven voor een mycologische verkenning van De Holmers. Ook boswachter Evert Thomas was van de partij. De Holmers is een natuurontwikkelingsgebied in het oorspronggebied van twee stroompjes, waar een tiental jaren geleden de voedselrijke bouwvoor is verwijderd. Nu liggen voedselarme, ijzerrijke leem- en zandgronden aan de oppervlakte en kan de natuur er zijn gang gaan. Er ontwikkelt zich mosrijke heide en moeras met verspreide opslag van allerlei bomen en struiken: wilgen, berken, Ratelpopulier, maar ook lariks en Grove den die aan zijn komen waaien vanuit de nabijgelegen boswachterij.

Het was vooral de dag van de ruigsteelboleten van het geslacht *Leccinum*. Bij berken groeide talrijk de Kleine berkenboleet, een weinig bekende miniatuuruitgave van de hier eveneens aangetroffen Gewone berkenboleet (*L. scabrum*). Bij de Kleine berkenboleet is de hoedhuid opvallend vaak sterk gebarsten. Ook de zeldzame Witte berkenboleet was van de partij. Bij Ratelpopulier groeiden prachtige exemplaren van de Rosse populierboleet, waarbij de steelschubjes in de loop van de ontwikkeling van roestbruin naar zwart verkleuren. Er

werd ook een vruchtlichaam gevonden met een blekere oranje hoed en zuiver witte steelschubjes. Dat was de eerste vondst in Drenthe van de Oranje populierboleet, overal een grote zeldzaamheid.

In de Holmers was verder bij wilgen de naar snoepjes ruikende Geurige wilgenrussula (*Russula laccata*) bijzonder talrijk; een ander welriekende soort, de Cederhoutgordijnzwam (*Cortinarius parvannulatus*), was beduidend schaarser. Jonge lariksen en dennen werden in de Holmers omsingeld door respectievelijk gele en bruine ringboleten (*Suillus grevillei*, *S. luteus*).

De vondst van de dag werd gedaan tijdens het eten van ons broodje op een schraal, bemest walletje langs een zandweg onder eiken en een armetierige, spontaan opgeslagen Douglasspar. Ons trouwe werkgroeplid Els Prins zat onderwijl een beetje in het strooisel te wroeten, waarbij ze bij toeval een klein, okerbruin bolletje opgroef dat bij kneuzen roze verkleurde. Het dingetje werd aanvankelijk afgedaan als een afgevalen gal, maar bij doorsnijden bleek het enigszins gekamerd, zoals het een truffel betaamt. Het was de Douglasvezeltruffel, sinds de jaren zestig niet meer in ons land gezien! Deze ontdekking was zelfs goed voor een flink artikel in het Dagblad van het Noorden.

's Middags werden een paar sparrenbossen aan de oostkant van de boswachterij bezocht. Hier moest de mycoflora nog goed op gang komen. Toch werden er al enkele interessante sparrensymbionten aangetroffen, zoals de Forse melkzwam, Franjeplaatgordijnzwam en Paarsplaatgordijnzwam. Al met al leverde deze droge expeditie nog 100 soorten op.

Bijzondere vondsten (10 Rode Lijstsoorten), o.a.:

Paarsplaatgordijnzwam	*	<i>Cortinarius ionophyllus</i>
Franjeplaatgordijnzwam	*	<i>Cortinarius junghuhnii</i>
Stekelige hertentruffel	KW	<i>Elaphomyces muricatus</i>
Groene zwameter	*	<i>Hypomyces viridis</i>
Forse melkzwam	KW	<i>Lactarius trivialis</i>
Roodgrijze melkzwam	KW	<i>Lactarius vietus</i>
Oranje populierboleet	*	<i>Leccinum albobostipitatum</i>
Rosse populierboleet	KW	<i>Leccinum aurantiacum</i>
Witte berkenboleet	KW	<i>Leccinum niveum</i>
Kleine berkenboleet	*	<i>Leccinum schistophilum</i>
Veenmosgrauwkop	GE	<i>Lyophyllum palustre</i>
Douglasvezeltruffel	VN	<i>Rhizopogon villosulus</i>
Appelrussula	KW	<i>Russula paludosa</i>

Douglasvezeltruffel (*Rhizopogon villosulus*) bij Elp. Foto Eef Arnolds.

21 september, Waterzuiveringsbos en Vledderbos bij Stadskanaal (Gr)

Roeland Enzlin

Met een klein clubje liepen we het jonge bos in ten zuiden van de waterzuiveringsinstallatie bij Stadskanaal. Dit bosje is twee jaar geleden 'ontdekt' als leuk paddenstoelengebied. Naast percelen met eik, vind je er ook percelen met spar, den en al wat oudere populieren. In het midden ligt een ven met wilgenstruweel er om heen. Het struweel leverde diverse karakteristieke soorten op, zoals de Kopperode gordijnzwam (*Cortinarius uliginosus*), het Wilgenmosklokje en de Valse zilversteelzompzwam. De laatste soort is nog niet zo lang bekend uit Nederland en dan ook nog van weinig vindplaatsen. Onbekendheid van deze soort door het ontbreken in veel determinatiesleutels is daar debet aan.

In het sparrenbos werd een hele grote champignon met een forse, hangende ring gevonden. Het gaat hier om de Forse anijschampignon en het was niet de eerste keer dat deze soort hier werd gevonden. In het populierenbos werd vergeefs gezocht naar het Bruinroze oorzwammetje (*Crepidotus brunneoroseus*) dat hier in 2013 op een half verrotte, omgevallen populier werd gevonden. Op diezelfde stam groeide toen ook de zeldzame en bedreigde Tweekleurige korstzwam. Deze werd nu wel weer gevonden.

In de middag is het Vledderbos nog met een bezoekje vereerd. Het ligt niet ver van het Waterzuiveringsbos en is alleen al de moeite waard vanwege het voorkomen van de Spatelzwam. Deze soort is hier een paar jaar geleden ontdekt in een heel jong lariksbosje, na ruim 50 jaar van afwezigheid in ons land. Hij stond er nu ook weer met tientallen exemplaren, maar niet zo veel als in het eerste jaar. Een hele bijzondere bijvangst, ook al bekend van dit gebied, is de Knotskussentjeszwam. Dit is een uiterst zeldzame soort en men vermoedt dat deze parasiteert op de Spatelzwam. Naast deze knallers werden bij berken en jonge eikjes in de oeverzone van het ven fraaie exemplaren van de Lila gordijnzwam en Bruinschubbige gordijnzwam gevonden. Een leuke afsluiting van deze excursie. Het Waterzuiveringsbos leverde in totaal 84 soorten op, het Vledderbos slechts 39 soorten.

Bijzondere vondsten (8 Rode-lijstsoorten):

Forse anijschampignon	BE	Agaricus macrocarpus
Valse zilversteelzompzwam	*	Alnicola badiolateritia
Lila gordijnzwam	KW	Cortinarius alboviolaceus
Bruinschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius pholideus
Wilgenmosklokje	KW	Galerina lacustris
Knotskussentjeszwam	*	Hypocrea alutacea
Groene zwameter	*	Hypomyces viridis
Tweekleurige korstzwam	BE	Laxitextum bicolor
Gordijnparasolzwam	BE	Lepiota cortinarius
Kleine bloedsteelmycena	GE	Mycena sanguinolenta
Spatelzwam	VN	Spathularia flava

29 september, Vennebroek en De Braak bij Paterswolde (Dr)

Cees Koelewijn

In de Nieuwsbrief werd deze excursie aanbevolen omdat Vennebroek befaamd is vanwege de mooiste paddenstoelenlanen van Drenthe. Beide landgoederen waren de laatste jaren weinig bezocht en dus was het hoog tijd ze met een bezoek te vereren. Helaas was het vete pech dat het veel te mooi weer was geweest, waardoor sommigen met enige scepsis naar Paterswolde waren afgereisd. Op deze stralende dag waren toch nog 16 mensen aanwezig.

Enkele mensen hadden van tevoren aangegeven slechts de ochtendsessie te zullen bijwonen, hetgeen reden was te beginnen met het toetje; Vennebroek dus. De lanen ontlenden hun faam onder andere aan de aanwezigheid van verschillende soorten stekelzwammen, waarvan de Scherpe stekelzwam de meest bijzondere is. Voorwaar werd deze nog gevonden ook en de fotografen buitelden bijkans over elkaar heen om hem te vereeuwigen. Dat is best merkwaardig, want met een klein beetje fantasie kan deze soort de vergelijking met een hondendrol goed doorstaan.

Voor die tijd hadden enkele vondsten al de nodige aandacht gehad, waaronder de variëteit *intermedius* van de Kleine molenaar. Deze variëteit is aanmerkelijk forser dan de gewone vorm en altijd centraal gesteld. Hij was één keer eerder in Drenthe gevonden, en

wel op de Kleine Startbaan te Havelte. Algemener komt de Bleke knolhoningzwam (*Armillaria cepistipes*) voor. Toch hadden heel wat mensen dezen vrij zeldzame paddenstoel nog niet eerder gezien. Hij is dan ook lastig te onderscheiden van de algemene Knolhoningzwam (*A. lutea*). De meeste vondsten van de Bleke knolhoningzwam in Nederland zijn uit Drenthe afkomstig. Hij wordt verder regelmatig uit Zuid-Limburg gemeld.

Tijdens de middagsessie op De Braak werd een hooilandje uitgekamd nadat het vermoeden was uitgesproken dat het best een geschikt terrein leek voor wasplaten. Dat werd bewaarheid door de vondst van o.a. de Hooilandwasplaat en de Kabouterwasplaat. Even later was er sprake van enige opwinding bij de vondst van een Eikhaas (*Grifola frondosa*) die direct 'Beukhaas' werd genoemd omdat hij groeide aan de voet van een Beuk. In de literatuur wordt dat wel vermeld, maar in Nederland is dat toch een uitzondering.

Veel meer spectaculaire zaken werden er niet gevonden, op één na, namelijk de Violette russula. Tot nog toe blijkt het de enige vondst in Drenthe te zijn. De waarneming belandde te laat in het bestand om deze typische kleibospaddenstoel nog in de Drentse paddenstoelenatlas op te nemen. Deze vondst zorgde er wel voor dat de excursie, die toch nog pakweg 120 soorten opleverde, een mooi slotakkoord kreeg.

Bijzondere vondsten (12 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Gele knotszwam	GE	Clavulinopsis helvola
Kleine molenaar	KW	Clitopilus scyphoides var. intermedius
Scherpe stekelzwam	EB	Hydnellum compactum
Hooilandwasplaat	KW	Hygrocybe glutinipes
Kabouterwasplaat	KW	Hygrocybe insipida
Rossige elzenmelkzwam	KW	Lactarius omphaliformis
Gewoon varkensoor	KW	Otidea onotica
Violette russula	BE	Russula violacea
Avondroodstekelzwam	BE	Sarcodon jodeides

6 oktober, de Grote Startbaan bij Havelte (Dr)

Rob Chrispijn

Oorspronkelijk is dit natuurgebied een startbaan van een militair vliegveld dat in de Tweede Wereldoorlog op bevel van de Duitsers is aangelegd met aangevoerde kalkrijke keileem, zand en hier en daar puin. Sindsdien heeft het smalle, bijna twee kilometer lange terrein zich ontwikkeld tot een zeer soortenrijk heischraal grasland met veel bijzondere planten en vlinders. In de loop der jaren groeide het gebied steeds meer dicht met boomopslag en struiken totdat de vorige eigenaar, de gemeente Havelte, het in 2009 het overdroeg aan de Vereniging Natuurmonumenten. Van 2010 tot 2013 vond een grote opknapbeurt plaats, waardoor de hoge natuurwaarden deels hersteld zijn. Na deze maatregelen wilde Natuurmonumenten graag het effect ervan weten op paddenstoelen en werd de PWD gevraagd om een mycologische inventarisatie uit te voeren. Dit onderzoek werd verricht in 2014 en een rapport daarover is onlangs gepubliceerd. Het kan worden bekeken en gedownload op onze website (drenthe.paddestoelenkartering.nl). In verband daarmee houden we dit verslag beknopt, ofschoon er over deze excursie genoeg te vertellen valt.

De PWD-excursie leverde een belangrijke bijdrage aan de kennis over het gebied. De onschatbare waarde van twintig paar ogen werd weer eens bewezen door een lange soortenlijst met veel bijzonderheden. Daaronder bevonden zich heel veel staalsteeltjes, een groep satijnzwammen waar dit gebied al befaamd om was. In totaal zijn er in 2014 21 soorten waargenomen. Het meest talrijk waren het Blauwplaatstaalsteeltje (*Entoloma chalybaeum*), de Zwartsneesatijnzwam (*E. serrulatum*) en de Olijfgroene zwartsneesatijnzwam (*E. querquedula*), drie fraaie soorten met donkerblauwe tot grijsgroene hoeden die soms verwarrend in elkaar leken over te gaan. Spectaculair was de vondst van een nieuwe satijnzwam voor Nederland: *Entoloma leochromus*, een soort met een fijn bruingschubde hoed die ook internationaal zeer zeldzaam is.

Behalve satijnzwammen hebben we die dag natuurlijk ook veel andere paddenstoelen gezien. Bijzonder was de waarneming van het sterk bedreigde Witheidetrechtje dat groeide op kale basenhoudende leem op een plek die recent geplagd was. Op een soortgelijke plagplek werd een onooglijk bruin paddenstoeltje ontdekt dat zich

onder de microscoop blootgaf als het Plat mosklokje, nieuw voor Drenthe! Nog zo'n regionale noviteit was de Zwartbruine vezelkop bij een van de vrijstaande eiken in het schraalland. Andere mooie vondsten waren onder meer de Melkboleet bij een solitair groeiende Grove den en de Oranje populierboleet die in ons land slechts een handvol vindplaatsen kent. Hij groeide bij een Ratelpopulier in de berm van de zandweg langs de noordrand van de startbaan.

In totaal werden vandaag 31 Rode-lijstsoorten genoteerd, waarvan een kleine selectie hieronder wordt vermeld.

Bijzondere vondsten (31 Rode-lijstsoorten):

Bruine zwartsneesatijnzwam	KW	Entoloma caesiocinctum
Grijsblauwe satijnzwam	KW	Entoloma griseocyaneum
	*	Entoloma leochroum
Vaalgeel staalsteeltje	BE	Entoloma longistriatum
Bleekbruin staalsteeltje	BE	Entoloma sodale
Rozevoetsatijnzwam	BE	Entoloma turci
Plat mosklokje	Z	Galerina embolus
Bedrieglijke vezelkop	EB	Inocybe decipiens
Zwartbruine vezelkop	*	Inocybe putilla
Omphalina mutila	EB	Wit heidetrechttertje
Fijnschubbige ridderzwam	BE	Tricholoma imbricatum

Oranje populierboleet (*Leccinum albobipitatum*) op de Grote Startbaan bij Havelte. Foto Eef Arnolds.

13 oktober, Bourtange, natuurontwikkelingsterrein en schans (Gr)

Kor Raangs

Hoofddoel van deze excursie met 13 deelnemers was het voormalige landbouwgebied, gelegen tussen de vesting Bourtange en de Duitse grens. In 2005 heeft het Groninger Landschap de bouwvoor laten verwijderen, zodat de oorspronkelijke voedselarme zandlagen weer aan de oppervlakte kwamen te liggen. Nu, negen jaar later, troffen wij een schraal, door konikpaarden begraasd grasland aan met her en der jonge opslag, vooral wilgen, berken en wat elzen. We vonden er in totaal 23 mycorrhizasoorten. Een deel van die soorten kwam in prettig stemmende hoeveelheden voor, met name de Donzige melkzwam, Kokosmelkzwam, Zandpadvezelkop en Schubbig fopzwam. Ook iets minder algemene soorten als de Geelplaatgordijnzwam (*Cortinarius croceus*) en de Geurige wilgenrussula (*Russula laccata*) kwamen we speurtocht regelmatig tegen. Beslist waard om te vermelden is de vondst van de Dwergvaalhoed. In tegenstelling tot veel soorten uit dit geslacht heeft hij niet de geur van radijsjes, maar een zoetige geur die sommigen aan chocola doet denken. Zie een uitgebreid verhaal over deze soort in de Atlas van Paddenstoelen in Drenthe. In doosjes verdwenen oranje kleinoden en determinatie thuis zorgde voor twee namen: het Groot oranje mosschijfje (*Octospora humosa*) en het vrij zeldzame Wratsporig mosbekertje (*Neottiella vivida*).

Er zijn 11 soorten mestpaddenstoelen genoteerd, waaronder de Grote speldenprikzwam. Naar deze soort is speciaal gezocht, omdat dit terrein de enige, pas sinds januari 2014 bekende groeiplek is in Groningen. Er is ook even naar mestsoorten gezocht binnen een afgeschermd deel met een begrazingproef met geiten en schapen, maar de mest aldaar bleek nog te vers.

Op de heen- en terugweg zijn we langs houtwallen gekomen, waar we behalve een aantal tamelijk triviale soorten ook de Lila gordijnzwam, Kleine pelargoniumgordijnzwam en het Gewoon Varkensoor vonden. Tenslotte werd bij de parkeerplaats op een klomp half vergane Nevelzwammen een groep parasietbeurszwammen (*Volvariella surrecta*) ontdekt.

De excursie leverde 100 soorten op. Twee soorten konden niet worden ingevoerd in het Groningse bestand. De ene was *Stilbella erythrocephala*, die minieme, gesteelde, roze-oranje bolletjes vormt op konijnenkeutels. Het is een zeer algemene verschijning, maar toch bleek hij niet voor te komen in de Standaardlijst (Arnolds Van den Berg, 2013). Dat komt doordat de soort tot de groep schimmels behoort die geen geslachtelijke vruchtlichamen vormt, de Deuteromyceten, en er is bewust voor gekozen om de lijst daarvan te beperken tot een paar insectenparasieten. De andere soort, een behaard oranje bekertje op verteerde paardenmest kon nog niet op naam worden gebracht, ondanks hulp van specialisten. Volgende jaar maar weer op zoek naar nieuwe exemplaren. Dit mooie gebied is het zeker waard om elk jaar een keer te bezoeken.

Grote speldenprikzwam (*Poronia punctata*) op paardenmest bij Bourtange. Foto Kor Raangs.

Bijzondere vondsten (8 Rode-lijstsoorten):

Wilgenzompzwam	KW	Alnicola salicis
Paardenvijgbreeksteeltje	*	Conocybe brunneidisca
Lila gordijnzwam	KW	Cortinarius alboviolaceus
Sneeuwvloksatijnzwam	KW	Entoloma sericellum
Dwergvaalhoed	BE	Hebeloma birrus
Vals poedersteeltje	*	Inocybe jacobi
Rossige elzenmelkzwam	KW	Lactarius omphaliformis
Gewoon varkensoor	KW	Otidea onotica
Gezoneerde vlekplaat	KW	Panaeolus cinctulus
Grote speldenpriekzwam	KW	Poronia punctata

20 oktober, Waterwingebied bij Weerwille en omgeving (Dr)

Eef Arnolds & Rob Chrispijn

Dit gebied werd door ons eerder bezocht op 1 september in het kader van een mycologische inventarisatie voor de eigenaar, de Waterleiding Maatschappij Drenthe. Voor details over het terrein verwijzen we naar het verslag van die excursie en naar het gepubliceerde rapport (zie de website drenthe.paddenstoelenkartering.nl).

Vandaag bestreken we met een dozijn waarnemers het hele gebied en een stukje daarbuiten. Dankzij voldoende neerslag waren er veel meer paddenstoelen dan begin september en met een totaal van 233 soorten werd deze trip zelfs een ware piekervaring. Het al eerder vastgestelde voedsel- en basenrijke karakter van het bos ten zuiden van het pompstation kwam nu tot uiting in de aanwezigheid van soorten als Levertraanzwam (*Macrocyttidia cucumis*), Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*), Bleke parasolzwam en Heksenschermpje (*Mycena rosea*). Opvallend waren hier ook grote groepen van de Gestreepte satijnzwam, een zeldzame en weinig bekende soort. De verrijkte bodem is ongetwijfeld mede te danken aan de vroegere aanwezigheid van een inmiddels afgebroken huis met bijbehorend erf. In het gazon rond het pompstation groeide bij een oude eik de zeldzame Bruingele wolsteelgordijnzwam.

In de vochtige hooilanden aan de oostkant van het terrein, in september nog paddenstoelenloos, stonden nu grote groepen van het Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*), een aanwijzing dat het gevoerde verschrallingsbeheer zijn vruchten begint af te werpen. Andere wasplaten ontbraken nog, maar er stonden wel een paar andere schraallandsoorten, zoals het Schelptrechttertje en de Sterspoorsatijnzwam (*Entoloma conferendum*). Een fraai groepje van de in Drenthe zeer zeldzame Aardgeurinktzwam was hier de mooiste vondst.

Veel aandacht kregen de fraai ontwikkelde wilgenstruwelen langs de randen van het grasland. Terecht, want soorten als de Gele moeraszwavelkop, Spitse gordijnzwam en Bleke knolhertenzwam kom je lang niet elke dag tegen. Ook in het eikenbos op de droge heuvels aan de zuidkant van het Sultansmeer groeide nu het een en ander, waaronder indicatoren van wat schralere bodems, zoals de Kostgangerboleet (*Pseudoboletus parasiticus*), de Dwergsatijnzwam (*Entoloma rhodocylix*) en bij enkele dennen de Papilrussula (*Russula coerulea*).

Ook deze keer was, net buiten het WMD-terrein, het laantje ten zuiden van het Sultansmeer zeer de moeite waard. Er stonden basenminnende soorten als de Vlekkende poederparasol (*Cystolepiota hetieri*), het Franjebreeksteeltje (*Pholiotina velata*) en de Grote aarddrager (*Inocybe splendens* var. *splendens*). Op een hoop halfverteerde houtsnippers groeide een franjehoed uit de moeilijke groep rond de Sierlijke franjehoed (*Psathyrella corrugis*), gekenmerkt door een wortelende steelbasis. Hij had een opvallend geel getinte hoed en het bleek te gaan om de Okergele franjehoed, een soort die sinds 1986 niet meer in Nederland was aangetroffen! Het Ruinerven leverde dit keer geen volgelopen laarzen op, wel o.a. de bedreigde Valse satijnvezelkop en de Grote moeraszwavelkop.

Bijzondere vondsten (18 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Aardgeurinktzwam	GE	Coprinopsis semitalis
Spitse gordijnzwam	BE	Cortinarius acutus
Bruingele wolgordijnzwam	BE	Cortinarius lanatus
Gestreepte satijnzwam	BE	Entoloma subradiatum
Gele moeraszwavelkop	BE	Hypholoma ericaeoides
Valse satijnvezelkop	BE	Inocybe paludinella
Schelptrechtertje	KW	Omphalina acerosa
Grote moeraszwavelkop	KW	Phaeonematoloma myosotis
Bleke knolhertenzwam	KW	Pluteus semibulbosus
Okergele franjehoed	VN	Psathyrella ochracea

Bleke knolhertenzwam (*Pluteus semibulbosus*) in waterwingebied Ruinerwold. Foto Jaap Veneboer.

26 oktober, Reiderwolderpolderdijk en het kerkhof van Finsterwolde (Gr)

Roeland Enzlin

Zo'n 12 mensen hadden zich verzameld bij het zogenoemde Ambonezenbosje. Daar stonden ooit barakken voor de opvang van Molukkers, pal aan de dijk. Bij de auto werd een korte uitleg gegeven over wat er op die dijk zou kunnen staan naar aanleiding van een bijzonder koraalzwammetje dat het jaar ervoor op de dijk was gevonden. Hooggespannen verwachtingen en het was meteen raak; echter niet datgene waarop we hoopten, maar de Zonnegloedknotszwam. Minstens zo leuk, want deze bleekroze knotszwam is erg zeldzaam. Het eerste stuk dijk leverde ook de Grijze en Wormvormige knotszwam (*Clavaria daulnoyi* en *C. fragilis*) op, naast vele breeksteeltjes. Het tweede stuk dijk dat we bezochten bracht ons stapels geel gekleurde knotszwammen. De Sikkelkoraalzwam was direct te herkennen, maar een andere gele, in bundels groeiende soort niet. We hoopten op de Bundelknotszwam, maar microscopisch onderzoek gaf aan dat het om de Fraaie knotszwam ging. Tijdens het fotograferen werden bruinige koraalzwammen gevonden. Dat was de soort waarop we hoopten, namelijk de Grauwe sikkelkoraalzwam. Uiterst zeldzaam! Daarna werden er langs de dijk nog tientallen plekken gevonden met grote exemplaren van deze soort. Op verschillende plekken werden clubjes Stinkende wasplaten gevonden. Menig een trok z'n neus er letterlijk voor op. De wasplaten lieten het verder wat afweten. Hoewel het aantal soorten dat je bij een dijkexcursie kunt vinden vrij laag is (nu 43 soorten), is de kans op bijzonderheden groot. Volgend jaar is dit bezoek zeker voor herhaling vatbaar.

Na de dijk toog een deel van de groep naar Finsterwolde om daar op het kerkhof nog te 'zwammen'. Er werden diverse fraaie mycorrhizavormers gevonden, die je op een dijk dus zeker niet zult tegenkomen. Op verschillende plekken stonden grote exemplaren van de

Bruine kleibosgordijnzwam (*Cortinarius largus*) en onder haagbeuk de Haagbeukmelkzwam (*Lactarius circellatus*). Andere bijzonderheden waren de Rode kleibosmelkzwam en de Fijnschubbige gordijnzwam. In totaal werden er in Finsterwolde 61 soorten gezien.

Grauwe sikkeldkoraalzwam (*Clavulinopsis umbrinella*). Foto Eef Arnolds.

Bijzondere vondsten (14 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Stinkende wasplaat	BE	Camarophyllopsis foetens
Zonnegloedknotszwam	BE	Clavaria incarnata
Sikkeldkoraalzwam	KW	Clavulinopsis corniculata
Fraaie knotszwam	KW	Clavulinopsis laeticolor
Grauwe sikkeldkoraalzwam	GE	Clavulinopsis umbrinella
Fijnschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius psammocephalus
Bruine trechtersatijnzwam	KW	Entoloma sericeoides
Grasvlamhoed	KW	Gymnopilus flavus
Wasplaatmycena	BE	Hemimycena mairei
Rode kleibosmelkzwam	KW	Lactarius fulvissimus

3 november 2014, Omgeving van het Oude Diep bij Drijber

Eef Arnolds

Deze excursie bood de 16 deelnemers een interessante collage van nieuwe en oude natuur. We begonnen met de nieuwe, ontstaan door natuurontwikkeling op het terrein van het afvalverwerkingsbedrijf, de vroegere VAM. Tussen de indrukwekkende heuvels van de afgedekte vuilstort en het dal van het Oude Diep is plaatselijk de voedselrijke bouwvoor verwijderd, waardoor keileem, die hier ondiep in het profiel voorkomt, aan de oppervlakte is gekomen. De keileem langs het Oude Diep is vaak compact en minder uitgelooft dan elders in Drenthe. Dat kwam vroeger in de vegetatie tot uiting in het voorkomen van o.a. Bevertjes, Harlekijn en Heelkruid. Door ontwatering en intensieve landbouw zijn deze planten verdwenen, maar het dal is recent door het Drentse Landschap ingericht voor natuurherstel. Dus wie weet...

We bezochten eerst een zeer schraal, lemig gedeelte met een open, mosrijke heide en veel opslag van berken, wilgen en plaatselijk dennen. Dit terrein deed denken aan de Holmers bij Elp, die we op 15 september hadden bezocht in een veel drogere periode (zie verslag aldaar). Ook hier bij wilgen de Geurige wilgenrussula (*Russula laccata*) bij duizenden, bij jonge berken veel Kleine berkenboleet (*Leccinum schistophilum*), bij dennenopslag de Bruine ringboleet (*Suillus luteus*) en bij Ratelpopulier de Rosse populierboleet (*Leccinum aurantiacum*). De omstandigheden waren nu veel gunstiger. Op het VAM-terrein miegelde het van de paddenstoelen in alle soorten en maten. Bij berken

stonden overal oranje- tot roodbruine gordijnzwammen in een verwarrende variatie. De algemene Roodbruine gordijnzwam (*Cortinarius subbalaustinus*) was verreweg de talrijkste soort, met daartussen o.a. de Vale gordelsteelgordijnzwam (*C. privignus*), de zeldzame Gegordelde berkengordijnzwam en een kleinere, helder bruinoranje soort die nieuw voor Nederland bleek te zijn: de Gestreepte jodoformgordijnzwam. Onder jonge dennen groeiden weelderige heksenkringen van de Donkere kokosmelkzwam, een schraalheidsindicator bij uitstek. Dan weet je dat er meer bijzonders te verwachten is. En inderdaad, de vondst van de dag kwam ook bij een dennetje vandaan. Joop Verburg kwam aanzetten met een kleine, bleekgele boleet die de Moerasringboleet bleek te zijn, sedert 1962 niet meer in Nederland gezien! Deze vondst bood opnieuw stof voor een Natuurbericht van de Nederlandse Mycologische Vereniging.

Op kale, lemige plekjes langs een gegraven plas groeiden typische pioniers als de Veenvlamhoed (*Gymnopilus fulgens*), het zeer zeldzame Wit heidetrechtertje en de Strogele knotszwam. In verschrallend grasland in de omgeving vertoonden zich plaatselijk soorten als Gele knotszwam (*Clavulinopsis helvola*), Gewoon sneeuwzwammetje (*Hygrocybe virginea*) en Zwartwordende wasplaat (*H. conica*), een indicatie dat de ontwikkeling van de graslanden de goede kant op gaat. Heel verrassend was de vondst van de fraaie en zeldzame Gordijnparasolzwam in een jong wilgenbosje.

Het grootste deel van het jonge natuurgebied bij de VAM is aangelegd op voormalige akkers en daardoor voedselrijk van karakter. Toch leverden ook de min of meer ruderaal bosjes verrassingen op, zoals de in Drenthe zeer schaarse Geurige schijnridderzwam, de Gestreepte schorsmycena en, op een hoopje houtsnippers, de Okergele franjehoed die als verdwenen op de Rode Lijst staat, maar die door ons al eerder dit jaar bij Weerwille gevonden werd.

Tot slot werd de Hulzedink bezocht, een zeer oud bosrelict aan de rand van het dal van het Oude Diep, met kwarrige eiken, oude Hulst en veel Adelaarsvaren. Het meest indrukwekkend waren de drie fladderiepen van woudreusproporties. De aanwezigheid van de Hoornsteeltaailing (*Marasmius cohaerens*) wees op basenrijke leem in de ondergrond, maar verder vielen de paddenstoelen hier tegen, zoals we vaker constateren in zulke oude eikenbosjes met een zeer dikke strooisel- en humuslaag. Maar met een totaalscore van 216 soorten en veel prachtige vondsten hadden we vandaag geen enkele reden tot klagen.

Bijzondere vondsten (20 Rode-lijstsoorten), o.a.

Strogele knotszwam	BE	Clavaria straminea
Gegordelde berkengordijnzwam	BE	Cortinarius bivelus
Gestreepte jodoformgordijnzwam	*	Cortinarius striatulatoides
Witgeringd mosklokje	BE	Galerina jaapii
Donkere kokosmelkzwam	KW	Lactarius mammosus
Gordijnparasolzwam	BE	Lepiota cortinarius
Geurige schijnridderzwam	*	Lepista irina
Gestreepte schorsmycena	KW	Mycena mirata
Wit heidetrechtertje	EB	Omphalina mutila
Okergele franjehoed	VN	Psathyrella ochracea
Moerasringboleet	EB	Suillus flavidus

9 november, kerkhoven, dijken en jonge kleibosjes in Noord-Groningen

Roel Douwes

We begonnen onze excursie in Noord-Groningen op de met bomen omzoomde Algemene begraafplaats van Bierum (km-blok 252/600). Er was weinig interessants te vinden qua typische graslandpaddenstoelen. Van de wasplaten bleef het bij relatief algemene soorten als Papegaaizwammetje en Gewoon sneeuwzwammetje. Leuker waren de vondsten van mycorrhizavormers. Van de gordijnzwammen zijn de Wortelende gordijnzwam (*Cortinarius rigens*), Bruine kleibosgordijnzwam (*C. largus*), Fijnschubbe gordijnzwam, Kegelgordijnzwam (*C. conicus*) en Olijfkleurige gordijnzwam (*C. infractus*) vermeldenswaard. Rondom de wat verderop gelegen kerk van Bierum stonden grote groepen van de Muffe gordijnzwam (*C. hinnuleus*) en bij een oude Schietwilg in het dorp ook nog de Kousenvoetgordijnzwam (*C. saturninus*), zodat er voor de liefhebbers van deze groep heel

wat te genieten viel. Leuke vezelkoppen waren er ook, zoals meestal bij excursies op de klei: de Blozende stinkvezelkop (*Inocybe haemacta*), de statige Gele knolvezelkop (*I. mixtilis*) en vooral de Tweekleurige vezelkop (*I. phaeodisca*), waarvan hier de vrijwel witte variëteit aanwezig was (var. *geophylloides*). Deze kan, zoals de wetenschappelijke naam aangeeft, macroscopisch nogal lijken op Witte satijnvezelkop (*I. geophylla*), die ook veel voorkwam op dit kerkhof. Ook present waren de Geelbruine satijnzwam (*Entoloma lividoalbum*), Rode kleibosmelkzwam en Zilveren ridderzwam (*Tricholoma argyraceum*), soorten die we regelmatig bij oudere beplantingen op de klei tegenkomen. Op een bult met stobben van gerooide bomen groeiden mooie exemplaren van de Leerachtige korstzwam (*Porostereum spadiceum*). Een jong bosje met graspaden bij de ijsbaan leverde geen bijzonderheden op, met uitzondering van de Slanke kopergroenzwam (*Stropharia pseudocyanea*).

Een heel ander milieu vormde de waddendijk bij Hoogwatum, ons volgende excursiedoel (254/601). Hier kwamen we wél aan onze trekken wat betreft graslandpaddenstoelen. Deze dijk, die gedurende de zomer intensief met schapen begraaasd wordt, leverde tal van leuke soorten op, zoals opnieuw de Slanke kopergroenzwam, het Kerkhofbreeksteeltje (*Pholiotina nemoralis*), de Sikkelkoraalzwam (*Clavulinopsis corniculata*), de Rafelige parasolzwam en de Spitse knotszwam (*Clavaria falcata*). De Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*) was met enorme groepen op het dijktaalud aan de landzijde aanwezig, evenals de Grote trechtersatijnzwam. Topper vormde de Stinkende wasplaat, die naar hondenpoep ruikt en op enkele plekken voorkwam. Op oude schapenkeutels groeide de Korrelige inktzwam (*Coprinopsis patouillardii*) en een oranje schijfje op dat substraat werd na thuiswerk als het Fraai borstelbekertje gedetermineerd.

De deelnemers waren hierna nog niet voldaan: via het kerkhof van Godlinze, dat weinig nieuw spul opleverde, gingen we als afsluiting naar het kerkhof van Leermens (248/596), dat aan de voet van de wierde van dit schitterend dorpje ligt. Hoewel de grazige stukken van het kerkhof net gemaaid waren, konden we toch nog enkele leuke wasplaten vinden: naast het Papegaaizwammetje ook de zeldzame Ridderwasplaat en de Kabouterwasplaat. Invallende duisternis maakte een eind aan deze mooie excursiedag.

Bijzondere vondsten (12 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Stinkende wasplaat	BE	Camarophyllopsis foetens
Fraai borstelbekertje	BE	Cheilymenia pulcherrima
Fijnschubbig gordijnzwam	BE	Cortinarius psammocephalus
Grote trechtersatijnzwam	BE	Entoloma costatum
Ridderwasplaat	BE	Hygrocybe fornicate
Kabouterwasplaat	KW	Hygrocybe insipid
Rode kleibosmelkzwam	KW	Lactarius fulvissimus
Rafelige parasolzwam	BE	Macrolepiota excoriata
Slanke kopergroenzwam	BE	Stropharia pseudocyanea

17 november, Drouwenerveld, omgeving Smitsveen

Rob Chrispijn

Deze laatste Drentse excursie van 2014 werd aangekondigd met: jong naald- en loofbos op schrale, voormalige landbouwgrond met veel bijzondere soorten. De meesten van onze werkgroep weten inmiddels wel dat jonge fijnsparbosjes op voormalig bouwland rijk aan bijzondere paddenstoelen kunnen zijn. Maar vaak zijn ze ondanks hun geringe grootte nogal ontoegankelijk en dus minder geschikt voor een PWD-excursie. De jonge bossen hier bij Drouwen liggen aan de rand van de Boswachterij Gieten-Borger en worden, zoals bij SBB gebruikelijk is, doorsneden met enkele bospaden. Dat maakt het voor een grote groep wel prettig comfortabel. Hoewel niet meteen, want het eerste stuk bestond uit echt jonge Fijnspar, dicht opeen, dus kruip-door, sluip-door. Het leverde voornamelijk typische, maar vrij algemene soorten op als Blonde vezelkop (*Inocybe sindonia*) en Peenrode melkzwam (*Lactarius deterrimus*).

Interessanter was een wat oudere sparrenopstand van een jaar of dertig. Evenals bij andere sparrenplantages op voormalig bouwland verschijnen hier geleidelijk parasolzwammetjes op het strooisel, in dit geval de Kastanjeparasolzwam (*Lepiota castanea*), Geelbruine wolsteelparasolzwam (*L. magnispora*) en de Kleine poederparasol

(*Cystolepiota seminuda*). Ook diverse zeldzame grauwkoppen zijn kenmerkend voor deze bosjes, in dit geval een soort die uitsleutelt als de Vloksteelgrauwkop (*Lyophyllum boudieri*), maar toch niet helemaal klopt, o.a. vanwege een kale steel.

De aangrenzende opstand van Grove den van een jaar of dertig met een dunne strooisellaag is ook de moeite waard. Dit is een bekende vindplaats van de fraaie Winterkorrelhoed, een soort die in land nog maar van een paar vindplaatsen bekend is. Hij stond er nu met enkele tientallen vruchtlichamen. Ook de hier al eerder gesignaleerde Fijnschubbige ridderzwam was weer present, een symbiont van den die geldt als matig algemeen, maar bedreigd en lijkt te houden van dit soort plekken met een verhoogde pH en een niet te hoog stikstofgehalte.

We kwamen ook door loofbos. Een dode, schuin hangende eikenstam was van onder tot boven begroeid met het Beukenkorrelkopje; voer voor fotografen. De soort is pas recent uit Drenthe bekend en neemt duidelijk toe. In een laan met vrij jonge Beuk en eik zorgde een wondplek op Beuk voor een flinke verrassing: de zeldzame Gelobde pruikzwam (*Hericium cirrhatum*) en nu eens op ooghoogte en niet tien meter hoog in een boom. Tegen het eind van de excursie liep een van ons vanaf de Gelobte pruikzwam in een rechte lijn terug naar de auto, dwars door een wat rommelig sparrenbos. Daar groeide tegen een smalle fijnsparstobbe een bundeltje jonge paddenstoelen die helemaal wit waren van vezelig velum. Het zal toch niet? Ach nee, zulke miezerige exemplaren en geen bruin op de hoed te zien. Maar bij de auto herkende Eef ze meteen als de Bruinschubbige franjehoed (*Psathyrella caput-medusae*): uiterst zeldzaam en ernstig bedreigd, want vóór 1990 nog in twintig atlasblokken en erna geen een meer, dus in feite uit ons land verdwenen. Gelukkig was er ook een stukje van een half vergaan, oud vruchtlichaam. Onder de microscoop werd de veldterminatie bevestigd dankzij de grote en brede, voor een franjehoed onkarakteristieke sporen. Natuurlijk een hele mooie vondst, maar een beetje jammer dat de collectie er aanmerkelijk minder imposant uitzag dan foto's in buitenlandse paddenstoelenboeken doen vermoeden.

Bijzondere vondsten (10 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Kleine pelargoniumgordijnzwam	GE	Cortinarius diasemospermus
Winterkorrelhoed	*	Cystoderma simulatum
Gelobde pruikzwam	BE	Hericium cirrhatum
Bruine anijszwam	KW	Lentinellus cochleatus
Beukenkorrelkopje	*	Phleogena faginea
Bruinschubbige franjehoed	EB	Psathyrella caput-medusae
Geringde ridderzwam	KW	Tricholoma cingulatum
Fijnschubbige ridderzwam	BE	Tricholoma imbricatum

24 november, Ruiten Aa gebied: Lieftingsbroek en omgeving (Gr)

Inge Somhorst

Een aangenaam zonnetje in een mooie omgeving lokte 17 deelnemers naar deze laatste excursiedag van het seizoen. Op de parkeerplaats wachtte ons een aangename verrassing: Jaap Wisman, op weg van Friesland naar Amersfoort, vond Westerwolde wel een ommetje waard. Op het programma stond het natuurontwikkelingsgebied tussen Metbroekbos en Lieftingsbroek en aansluitend een van de bossen. We startten op een ca. 10 jaar geleden ingericht terrein dat bestaat uit zeer nat tot vochtig, mosrijk schraalland, oplopend naar een droge zandkop in de hoek van het terrein met o.a. kruipwilg, wilgen- en berkenopslag. Het terrein wordt jaarlijks gemaaid en dat was onlangs gebeurd. Daarbij had het een beetje gevoren; al met al leek het een weinig kansrijk moment. Toch leverde dit terrein de klapper van de dag op: het Moerasmosoortje (*Arrhenia lobata*). De op het eerste oog halfvergane, aangevoren, doorzichtige bruine schelpjes bleken een prachtig kiemvlies te hebben van netvormig verbonden richels. Hierdoor werden ze direct herkend door Henk Pras, hoewel hij deze soort nog nooit in levende lijve had gezien. Een andere in Groningen nog weinig gemelde soort in dit terrein was het Schelptrechtertje (*Omphalina acerosa*).

Vermeldenswaard zijn verder twee algemene soorten. Een Gewone popzwam werd meegenomen door Jaap Wisman omdat hij in dit soort terreinen bij wilg wel eens een zeldzame variëteit vindt. Na microscopisch onderzoek bleek het inderdaad om de

betreffende variëteit *Laccaria laccata* var. *laccata* te gaan, die zich onderscheidt van de zeer algemene var. *pallidifolia* door minder ronde sporen met een gemiddelde lengte/breedte verhouding van 1,2 of meer. Een mycena uit de *filopes*-groep die in groten getale op het natte veld stond, bleek de Dennenmycena (*Mycena metata*) te zijn. Verschillen met de Draadsteelmycena (*M. filopes*) zijn o.a. levendiger gekleurd hoedjes met al jong wat naar boven opgewipte randen, het ontbreken van het voor de Draadsteelmycena kenmerkende overhangende hoedrandje, en de vorm van de caulocystiden aan de steeltop. Deze soort kan behalve op strooisel in (naald)bossen ook in natte schraallanden groeien. Toen we hier uitgekeken waren bezochten we een ruderaal begraasd terrein en een zeer recent ingericht terrein die op een Puntig kaalkopje (*Psilocybe semilanceata*) na weinig te bieden hadden.

Een rondje door het Lieftingsbroek ten slotte leverde weinig bijzonderheden op. Wel vonden we er de zeldzame Aardgeurinkzwam (*Coprinopsis semitalis*), die nu van drie vindplaatsen langs de Ruiten Aa bekend is, en een fraai exemplaar van de Witte dwergpegelzwam (*Mucronella calva*). In totaal vonden we deze dag 99 soorten.

Bijzondere vondsten (5 Rode-lijstsoorten):

Moerasmosoortje	KW	<i>Arrhenia lobata</i>
Aardgeurinkzwam	GE	<i>Coprinopsis semitalis</i>
Gewone fopzwam	*	<i>Laccaria laccata</i> var <i>laccata</i>
Peutermycena	KW	<i>Mycena smithiana</i>
Schelprechttertje	BE	<i>Omphalina acerosa</i>
Puntig kaalkopje	GE	<i>Psilocybe semilanceata</i>

Moerasmosoortje (*Arrhenia lobata*). Foto Eef Arnolds.

33 JAAR EEN PROEFVLAK IN EEN HEIDE-DENNENBOS

Bernhard de Vries

In de jaren tachtig deden Annelies Jansen en ik vanuit het Biologisch Station te Wijster mycosociologisch onderzoek in naaldbossen. Dat wil zeggen: we voerden gedurende enkele jaren regelmatige paddenstoeleninventarisaties en tellingen van aantallen vruchtlichamen uit in vaste proefvlakken.

Een van die proefvlakken lag ten westen van camping De Noordster aan de overzijde van de zandweg (km-coördinaten 221,6-536,4). Het terrein wordt beheerd door Vereniging Natuurmonumenten. In het zuiden ervan zijn de Davidsplassen te zien en de watervogels te horen. De mensen die de plek kennen, komen meest van camping De Noordster en ze lopen er langs een pad aan de noordrand of via een fietspad aan de oostzijde. Het was een van de interessantste naaldbossen en mede daarom ben ik de mycoflora er ook later blijven volgen. Dit stukje gaat over de waargenomen veranderingen in vegetatie en paddenstoelenflora.

Heidebos of boomheide

Ons heidebos bij Dwingeloo bestond aanvankelijk uit Grove dennen van ongeveer vijf tot acht meter hoog. Ze stonden, als verdwaalde schapen alle apart, in een heideveldje. De bedekking van de kronen was hooguit vijftientwintig procent. Ze noemen zo'n bos ook wel 'boomheide' maar dat is verwarrend, want Boomheide is de naam van *Erica arborea*, een soort heide van meters hoog uit zuidelijker streken. Geleidelijk zijn de dennen gegroeid van acht tot veertien meter hoog en veranderde ook de bodemvegetatie.

Omstreeks 1930 stond het proefvlak als heide op de kaart. In 1983 waren er verspreide dennen en over de hele oppervlakte was Dopheide dominant, geflankeerd door grote vlakken met Fraai haarmos. Een vochtig karrenpad markeerde het midden van ons proefvlak; ook daar grote plakken Haarmos. Het pad zelf bleef alle jaren van afstand herkenbaar aan het in de herfst gele Pijpenstrootje, aanvankelijk met mate begroeid, maar nu met dichte pollen. Overigens vonden we er ook Trekrus, Kruipwilg, Kraaihei en Struikhei en de in deze heide typische mossen zoals Klauwtjesmos, Gaffeltandmos, Boskronkelsteeltje en Breekblaadje. Toen in mei 1983 vrijwel het hele proefvlak enige tijd onder water stond door overvloedige regen bleek veel van de Kraaihei en Struikhei daar niet tegen bestand en won Dophei de concurrentieslag. Dat was slechts tijdelijk want tegenwoordig domineren Kraaihei en heel veel jonge Berken. Onder de Kraaihei groeit veel Klauwtjesmos.

Dopheiderijk dennenbos bij De Noordster. Foto Eef Arnolds.

Tabel 1. Vegetatieverloop in het heide-dennenbos bij De Noordster

De bedekking van de belangrijkste soorten wordt aangegeven in %.

	1982	2015
Grove den (<i>Pinus sylvestris</i>)	25	40
Berk (<i>Betula spec.</i>)	1 (één boom)	3 (struiken)
Dophei (<i>Erica tetralix</i>)	50	20
Kraaihei (<i>Empetrum nigrum</i>)	20	60
Struikhei (<i>Calluna vulgaris</i>)	10	2
Fraai Haarmos (<i>Polytrichum formosum</i>)	45	5
Pijpenstrootje (<i>Molinia coerulea</i>)	10	15
Dennenaalden	<5	>5

De methode

Het proefvlak werd in 1982 gekozen voor een vergelijkend onderzoek van de mycoflora in verschillende naaldbostypen in Drenthe. Ter weerszijden van het oude vochtige karrenpad werden twee stroken afgemeten van 50x10 meter. In totaal bedraagt de oppervlakte dus 1000 m², de standaardoppervlakte voor mycosociologisch onderzoek en het paddenstoelenmeetnet. Gedurende de eerste jaren werd het werk uitgevoerd door Annelies Jansen en ondergetekende. Drie bezoeken per jaar was normaal. De aantallen vruchtlichamen werden geschat volgens een abundantie-schaal: r (rare) =1-2, o (occasional) =3-9, f (frequent) =10-29, vf (very frequent) =30-100, a (abundant) = >100. Na afsluiting van ons naaldbosonderzoek bleef de belangstelling voor dit proefvlak bestaan. Ook als leerobject voor studenten bleek het geschikt.

Toen in 1999 het landelijke paddenstoelenmeetnet van start ging, twijfelden we niet om dit proefvlak erbij op te nemen. Sinds dat jaar werden door mij de vruchtlichamen van alle aanwezige telsoorten geteld, maar de meeste overige soorten werden slechts incidenteel genoteerd. Een paar bijzondere soorten werden echter ook als telsoort behandeld. Ook toen werd het proefvlak meestal drie keer per jaar bezocht. In totaal zijn er nu gegevens van 24 jaren in de periode van 1982 tot 2014. Er zijn dus enkele jaren geweest zonder bezoek.

Voor dit verslag werd van iedere getelde soort het maximale aantal vruchtlichamen per jaar bepaald en vervolgens werden die getallen gemiddeld over drie periodes van acht jaren. Deze aantallen zijn weergegeven in Tabel 2, samen met de frequentie, dat wil zeggen het aantal jaren binnen een periode van 8 jaar waarin een soort is gezien. Dat laatste is dus een aanwijzing voor de regelmaat van het optreden van vruchtlichamen.

Resultaten

Het totaal aantal in het proefvlak gevonden soorten is 150. De complete soortenlijst is opgenomen in Tabel 2. Dat het om een bijzonder plekje gaat, blijkt wel uit het voorkomen van 32 Rode-lijstsoorten. Begin jaren tachtig was het bos bij De Noordster de enige plek in Drenthe waarvan de Olijfplaatgordijnzwam en de Roodbruine melkzwam bekend waren. Ze groeien er nog steeds, maar zijn inmiddels ook van andere bosgebieden bekend. Ook de Smalsporige vaalhoed is een beroemde soort uit dit proefvlak, maar deze soort heeft zich in Drenthe niet uitgebreid. Integendeel, de enige vondst in deze eeuw is van de Noordster afkomstig (2005), maar hij is de laatste tien jaar ook op deze plek niet meer aangetroffen en mogelijk uit Drenthe verdwenen.

Op de soortenlijst staan ook diverse soorten die aan loofbomen gebonden zijn, zoals de Berkenboleet, Kleine berkenrussula, Kleine bundelzwam, Geel hoorntje, Winterhoutzwam en Eikenstromakelkje. Deze soorten groeien op of nabij de berken en eiken in het proefvlak.

Veranderingen in de mycoflora

Ik heb geprobeerd om na te gaan welke opvallende veranderingen in de paddenstoelenflora binnen het proefvlak hebben plaatsgehad. Vele soorten waren incidenteel aanwezig en zijn dus hier niet te gebruiken voor het vaststellen van veranderingen. Bovendien blijkt uit de methodiek dat er in twee periodes op enigszins verschillende wijzen is gewerkt. Met name

afname van de frequentie is onduidelijk voor soorten die na afloop van het mycosociologisch onderzoek niet genoteerd of niet geteld zijn. Het is daardoor slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk om conclusies te trekken over veranderingen van de aantallen in het proefvlak. In een kolom in de tabel staat dit achter de betreffende soorten aangegeven met afkortingen voor afname (A), gelijk gebleven (G) en toegenomen (T).

Afgenomen soorten

Van de groep soorten die achteruitgegaan is, zijn er tenminste zes die op of bij een brandplek groeiden, ontstaan in de tijd dat snoeiafval vaak nog gewoon ter plekke werd verbrand (1982). Bekende brandpleksoorten van kort na het brandje zijn Brandplekbundelzwam, Dwergvaalhoed, Oliebolzwam, Slijtplaat en Rondsporig pekzwammetje. Opvallend is het effect van een oud geworden brandplek. Het Klein leemkelkje vond er in 1999 met 30 exemplaren een geschikte plek. De Bruine bundelzwam verscheen daar in 2002 en de Bruine ringboleet profiteerde daarvan vooral in het jaar 2000 toen hij daar in een ring stond met 63 exemplaren. En zelfs in de jaren 2007, '08 en '09 was er nog een zichtbaar effect toen de Witbruine ridderzwam daar verscheen; in 2008 met 13 exemplaren. De genoemde soorten hebben geprofiteerd van de lokale toename van beschikbare mineralen.

Sommige houtbewonende soorten zijn verdwenen doordat het substraat is opgesoupeerd of ongeschikt geworden, zoals het Gaffelhoortje, de Spekzwoerdzwam en de Teervlekkenzwam.

Een andere oorzaak van het verdwijnen van soorten is het droger worden van het terrein. Wellicht verdampen de nu groot geworden dennen meer water. Zoals te verwachten is, worden moerassoorten daarvan de dupe, zoals het Witgeringd mosklokje en drie zwavelkopjes: Bleke moeraszwavelkop, Bruine moeraszwavelkop en Grote moeraszwavelkop. De Veenmycena kan blijkbaar wat meer droogte verdragen, want die was ook nog in de laatste periode aanwezig, zij het in kleinere hoeveelheid. Hij groeide onder meer op dode heidetwijgjes. De achteruitgang van de Okerkleurige vezeltruffel zal wel verband houden met het dikker worden van de strooisellaag en het dichter worden van de heide. Een geval apart is de Kleine bloedsteelmycena. Het lijkt erop dat alle populaties van deze soort minder worden; oorzaak onbekend.

Het Rondsporig pekzwammetje (*Lyophyllum anthracophilum*) groeit uitsluitend op recente brandplekken en was een jaar na het branden al verdwenen. Foto Eef Arnolds.

Toegenomen soorten

De toename van soorten laat zich soms moeilijker verklaren. Bij een aantal strooiselliefhebbers is het wel duidelijk: Dennenmycena, Botercollybia, Donzige mycena, Gestreepte trechterzwam, Knotsvoettrechterswam en Zilversteelsatijnzwam leven van naaldenstrooisel en met de groei van de dennen is in de loop van jaren de strooisellaag dikker geworden. De Gestreepte trechterzwam heeft van alle soorten wel de meeste vruchtlichamen gevormd, in 2011 en 2012 meer dan 400. De Oorlepelzwam profiteert mogelijk van het grotere aanbod aan dennenkegels, maar reageert ook sterk positief op verminderde verzuring door zure regen. Bij de mycorrhizasoorten Hanenkam, gordijnzwammen en Zwartgroene melkzwam zou de toegenomen leeftijd van de bomen een belangrijke rol kunnen spelen. Opvallend was dat de Kamfergordijnzwam telkens op een plek stond met veel naaldstrooisel.

Vooruitzichten

Voor een oppervlakkig kijkend persoon is er weinig veranderd, maar de tijd leert ons dat schijn bedriegt. Vrijwel zeker zal dit terreintje veranderen in een Kraaihei-dennenbos met zo'n dichte ondergroei dat bovengenoemde soorten voor een groot deel verdwijnen of alleen als mycelium ondergronds overleven. De berken zullen daarna de regie over nemen, tot grote vreugde van de Berkenboleet en consorten. Natuurlijk volgt hier een 'tenzij'. Het zou te overwegen zijn om dit terrein te vernatten zodat de Kraaihei teruggedrongen wordt. Als ook de schaapskudde hier zou worden ingeschakeld kunnen jonge berken worden weg gegraasd. Met een grote snoeischaar ben ik ook al twee keer bezig geweest om berken te kortwieken. Wat mijzelf betreft; ik hoop hier zolang ik kan nog rond te lopen met loep, doosje en potlood om te zien of ik gelijk krijg. Misschien vinden Elly en ik wel weer een maaltje Hanenkammen.

Een potentieel maaltje hanenkammen (*Cantharellus cibarius*). Foto Eef Arnolds.

Tabel 2. Soorten paddenstoelen in een proefvlak bij camping de Noordster in de periode 1981-2014.

Weergegeven van alle soorten is de frequentie (Fr; het aantal jaren van aanwezigheid per periode; x= aanwezig, maar frequentie onbekend), de talrijkheid (Ab; het gemiddelde maximum aantal vruchtlichamen per jaar per periode; x= aanwezig, maar aantal onbekend), eventueel de verandering in de loop der jaren (T/A; A= afname, G= gelijk gebleven, T= toename) en de Rode-lijststatus (RL; naar Arnolds & Veerkamp, 2008).

Soorten die alleen op een brandplek binnen het proefvlak werden gevonden, zijn gemarkeerd met *.

Periode	RL	1981-1996		1999-2006		2007-2014			
Nederlandse naam		Fr	Ab	Fr	Ab	Fr	Ab	T/A	Wetenschappelijke naam
Roodbruine slanke amaniet		2	1	0	0	2	1	G	<i>Amanita fulva</i>
Vliegenzwam		2	1	4	2	1	1	G	<i>Amanita muscaria</i>
Parelamaniet		2	1	1	1	0	0		<i>Amanita rubescens</i>
Harige vliezwam		1	3						<i>Amphinema byssoides</i>
Dennenschorsvlekje		1	3						<i>Ascocorticium anomalum</i>
Oorlepelzwam						2	2	T	<i>Auriscalpium vulgare</i>
Muizenstaartzwam		2	x	7	5	x	x		<i>Baeospora myosura</i>
Reageerkorstje		1	1						<i>Boidinia furfuracea</i>
Gewoon eekhoortjesbrood		2	7	2	1	2	1	G	<i>Boletus edulis</i>
Gespentrosvlies		1	11						<i>Botryobasidium subcoronatum</i>
Geel hoorntje		3	1						<i>Calocera cornea</i>
Gaffelhoortje		5	3					A	<i>Calocera furcata</i>
Kleverig koraalzwammetje				2	2				<i>Calocera viscosa</i>
Hanenkam	GE			2	x	6	14	T	<i>Cantharellus cibarius</i>
Berijpt waswebje		1	4						<i>Ceratobasidium cornigerum</i>
Lichtgrijze poria		2	1						<i>Cinereomyces lindbladii</i>
Pijpenstrootjemoederkoren				2	x				<i>Claviceps microcephala</i>
Knotstrechterzwam		0	0	0	0	3	8	T	<i>Clitocybe clavipes</i>
Vaalroze trechterzwam		2	2						<i>Clitocybe diatreta</i>
Bleekrandtrechterzwam		1	x	2	x	1	x	G	<i>Clitocybe marginella</i>
Tweekleurige trechterzwam				2	x				<i>Clitocybe metachroa</i>
Gestreepte trechterzwam		2	6	5	68	8	219	T	<i>Clitocybe vibecina</i>
Dwergcollybia		3	3	3	x	x	x		<i>Collybia cirrata</i>
Purperknolcollybia	KW			2	x				<i>Collybia tuberosa</i>
Echte tolszwam	GE	7	9	5	3	7	9	G	<i>Coltricia perennis</i>
Dunne kelderzwam		2	2	x	x	x	x		<i>Coniophora arida</i>
Vaaggegordelde gordijnzwam						3	x	T	<i>Cortinarius anomalus</i>
Kamfergordijnzwam	GE			1	1	4	2	T	<i>Cortinarius camphoratus</i>
Zandpadgordijnzwam		1	x						<i>Cortinarius fusisporus</i>
Olijfplaatgordijnzwam		1	x			3	6	T	<i>Cortinarius scaurus</i>
Okergele korrelhoed (sl)		3	6	5	9	8	25	T	<i>Cystoderma amianthinum sl</i>
Oranje druppelzwam		3	x	1	x			A	<i>Dacrymyces deliquescens</i>
Vale druppelzwam		1	1						<i>Dacrymyces tortus</i>
Mestkaalkopje		2	1	1	6			A	<i>Deconica coprophila</i>
Dennensatijnzwam	GE	1	4	6	3	6	4	G	<i>Entoloma cetratum</i>
Sterspoorsatijnzwam	GE	1	x						<i>Entoloma conferendum</i>
Heidesatijnzwam (in wijde zin)		2	2	1	1			A	<i>Entoloma fernandae sl</i>
Dwergsatijnzwam						1	x		<i>Entoloma rhodocylix</i>
Zilversteelsatijnzwam	KW					1	3	T	<i>Entoloma turbidum</i>
Geelplaatmosklokje	KW	3	1			1	x		<i>Galerina allospora</i>
Behaard barnsteenmosklokje		4	x	6	x	4	x	G	<i>Galerina atkinsoniana</i>
Oranje mosklokje	KW	3	3	1	x	1	x	G	<i>Galerina calyptrata</i>
Dennenmosklokje						1	x		<i>Galerina camerina</i>
Grasmosklokje*		1	3					A	<i>Galerina graminea*</i>
Geelbruin mosklokje		6	4	4	x	2	x	G	<i>Galerina hypnorum</i>
Witgeringd mosklokje	BE	1	x					A	<i>Galerina jaapii</i>
Vaal mosklokje		1	3	2	x	3	x	G	<i>Galerina mniophila</i>
Honinggeel mosklokje		1	x	1	x	5	x		<i>Galerina pumila</i>

Naaldbosmosklokje				1	x	1	x		<i>Galerina sideroides</i>
Roze spijkerzwam		3	x	2	2	5	1	G	<i>Gomphidius roseus</i>
Dennenvlamhoed		6	x	x	x		x		<i>Gymnopilus penetrans</i>
Paardenhaartaailing		8	34	8	64	8	54	G	<i>Gymnopus androsaceus</i>
Eikenbladzwammetje		1	x						<i>Gymnopus dryophilus</i>
Dwergvaalhoed*	BE	4	x	5	x	1	x	A	<i>Hebeloma birrus*</i>
Smalsporige vaalhoed	KW	3	6	1	x			A	<i>Hebeloma cylindrosporum</i>
Tweekleurige vaalhoed*		1	x	3	6			A	<i>Hebeloma mesophaeum*</i>
Gewoon waterkelkje (sl)		1	x						<i>Hyaloscypha hyalina sl</i>
Valse hanenkam		4	5	7	16	7	13	G	<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>
Dennenslijmkop	KW	2	1	4	2	2	4	G	<i>Hygrophorus hypothejus</i>
Dun harstkorstje		1	x						<i>Hyphoderma occidentale</i>
Bleke moeraszwavelkop		7	7	4	29	2	1	A	<i>Hypholoma elongatum</i>
Gewone zwavelkop		5	5					A	<i>Hypholoma fasciculare</i>
Haarmoszwavelkop	BE	1	1						<i>Hypholoma polytrichi</i>
Bruine moeraszwavelkop	KW	3	5	1	2			A	<i>Hypholoma udum</i>
Harlekijnkorstje		3	1						<i>Hypochnicium bombycinum</i>
Kleinsporig elfendoekje		1	1						<i>Hypochnicium punctulatum</i>
Goudgele zwameter		1	x	1	x				<i>Hypomyces chrysospermus</i>
Kleine knolvezelkop		1	1						<i>Inocybe assimilata</i>
Vals poedersteeltje		1	x						<i>Inocybe jacobi</i>
Zandpadvezelkop		8	17	3	51	0	0	A	<i>Inocybe lacera</i>
Gewone wolvezelkop	KW	1	x						<i>Inocybe lanuginosa</i>
Bruine zandvezelkop	BE	1	1						<i>Inocybe subcarpta</i>
Teervlekkenzwam		1	1						<i>Ischnoderma bezouin</i>
Kleine bundelzwam		1	1						<i>Kuhneromyces mutabilis</i>
Tweekleurige fopzwam		4	6	3	x	5	x	G	<i>Laccaria bicolor</i>
Gewone fopzwam		1	3	2	x	2	x		<i>Laccaria laccata</i>
Schubbige fopzwam		6	20	5	x	2	x		<i>Laccaria proxima</i>
Smakelijke melkzwam		1	x						<i>Lactarius deliciosus</i>
Viltige maggizwam		3	5	6	12	6	37	T	<i>Lactarius helvus</i>
Leverkleurige melkzwam		4	4	5	4	8	21	T	<i>Lactarius hepaticus</i>
Roodbruine melkzwam	BE	6	20	7	29	8	22	G	<i>Lactarius hygginus</i>
Zwartgroene melkzwam						2	1	T	<i>Lactarius necator</i>
Rossige melkzwam		5	5	5	13	8	13	G	<i>Lactarius rufus</i>
Rimpelende melkzwam		0	0	7	x			A	<i>Lactarius tabidus</i>
Gewone berkenboleet		2	x	1	x			A	<i>Leccinum scabrum</i>
Zwartwordende stuifzwam						1	x		<i>Lycoperdon nigrescens</i>
Rondsporig pekzwammetje*	BE	2	7					A	<i>Lyophyllum anthracophilum*</i>
Bruine bundelridderzwam*				3	x			A	<i>Lyophyllum decastes*</i>
Kleine grauwwkop	KW	3	2	2	7			A	<i>Lyophyllum tylicolor</i>
Donzige mycena						4	x	T	<i>Mycena amicta</i>
Grijze mycena		1	11	3	5	4	x	G	<i>Mycena cinerella</i>
Graskleefsteelmycena		0	0	6	8	2	x		<i>Mycena epipterygia</i>
Draadsteelmycena						1	x		<i>Mycena filopes</i>
Helmmycena		2	2						<i>Mycena galericulata</i>
Melksteelmycena		5	45	4	x	1	x	A	<i>Mycena galopus</i>
Veenmycena	KW	7	5	7	7	1	x	A	<i>Mycena megaspora</i>
Dennenmycena				2	x	3	x	T	<i>Mycena metata</i>
Heidekleefsteelmycena	KW			3	1				<i>Mycena pelliculosa</i>
Kleine bloedsteelmycena	GE	4	50	3	9	0	0	A	<i>Mycena sanguinolenta</i>
Donkerbruine mycena		1	11						<i>Mycena sepia</i>
Kleine breedplaatmycena*				1	x				<i>Mycena speirea*</i>
Papilmycena		1	10						<i>Mycena vitilis</i>
Splijtplaat*	BE	x	x					A	<i>Myxomphalina maura*</i>
Oranje mosbekertje	KW	1	1						<i>Neotiella rutilans</i>
Roodbruin trechtertje		3	1					A	<i>Omphalina pyxidata</i>
Dennenschelpje		2	x						<i>Panellus mitis</i>
Gewone krulzoom		7	3	7	4	8	6	G	<i>Paxillus involutus</i>

WAT DOET DE PADDESTOELN WERKGROEP DRENTHE?

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van inventarisaties en het houden van bijeenkomsten.
- Het verzamelen van paddenstoelengegevens in Drenthe in een databestand in samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddenstoelen in Drenthe in een nieuwsbrief, diverse tijdschriften en boeken, zoals de recent verschenen Ecologische Atlas van Paddestoelen in Drenthe.
- Het beschikbaar stellen van gegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddenstoelen.
- Educatie op het gebied van paddenstoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddenstoelen aan geïnteresseerden, terreinbeheerders en de provinciale media.

Ook belangstellenden uit andere delen van Nederland zijn van harte welkom om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep!!

De Activiteiten van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe worden ondersteund door een subsidie van de Provincie Drenthe.

DE NIEUWSBRIEF

De Paddestoelen Werkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeheer en andere belangstellenden. Met ingang van 2013 wordt deze nieuwsbrief in principe alleen digitaal verspreid. Geïnteresseerden kunnen de digitale nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk of per e-mail op te geven bij onderstaand contactadres. Op verzoek kunnen werkgroepleden een papieren exemplaar ontvangen. Naar organisaties wordt automatisch een papieren exemplaar verzonden.

De nieuwsbrief kan ook worden gedownload op de website van de PWD. Hier kan men ook terecht voor actuele informatie over het programma en publicaties van de PWD.

HET BESTUUR VAN DE PADDESTOELN WERKGROEP DRENTHE

Voorzitter/secretaris: Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen, eefarnolds@hetnet.nl, tel. 0593-523645.

Penningmeester: Cecile van Mierlo, drenthe@paddestoelenkartering.nl, bankrekening NL65INGB0006745491 t.n.v. Stichting Paddestoelen Werkgroep Drenthe.

Bestuurslid: Rob Chrispijn, Jodenweg 1, 8385 GP Vledderveen.

Bestuurslid: Bernhard de Vries, Roerdomplaan 222, 7905 EL Hoogeveen.

Contactadres: Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen, eefarnolds@hetnet.nl, tel. 0593-523645.

Website: www.drenthe.paddestoelenkartering.nl

Men wordt dringend verzocht om wijzigingen in postadres of e-mailadres tijdig door te geven aan het contactadres van de PWD.